

**İLKÖĞRETİM 8. SINIF VATANDAŞLIK VE
DEMOKRASİ EĞİTİMİ DERSİ ÖĞRETİM
PROGRAMI KAZANIMLARININ ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(Konya İli Örneği)**

Nadir BAŞTÜRK

**Yüksek Lisans Tezi
İlköğretim Ana bilim Dalı
Doç. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN
2011
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 8. SINIF VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ
DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ ÖĞRENCİ
GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ
(Konya İli Örneği)

(Evaluation of the Elementary 8th Grade Citizenship and Democracy Education
Course Learning Outcomes According to Student Views)
(Case of Konya)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nadir BAŞTÜRK

Danışman: Doç. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

ERZURUM
Temmuz, 2011

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Doç. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN danışmanlığında, Nadir BAŞTÜRK tarafından hazırlanan “İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği)” başlıklı çalışma 29/07/2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi : Doç. Dr. İbrahim Fevzi ŞAHİN

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Mete ALIM

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Ahmet NALÇACI

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.. / .. /

Prof. Dr. H.Ahmet KIRKKILIÇ

Enstitü Müdürü

TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği)” başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

.... / / 2011

İmza

Nadir BAŞTÜRK

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ İLKÖĞRETİM 8. SINIF VATANDAŞLIK VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMI KAZANIMLARININ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

(Konya İli Örneği)

Nadir BAŞTÜRK

2011, 90 sayfa

Bu araştırma, ilköğretim ikinci kademedeki 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında uygulanmaya başlanan İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların öğrenciler tarafından ne derece benimsendiğini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Öncelikle ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış ve İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi öğretim programı incelenmiştir. Daha sonra Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlarla ilgili tutum ölçeği geliştirilmiş ve bu ölçek ilköğretim ikinci kademedeki 8. sınıf öğrencilerine uygulanmıştır.

Araştırmanın evrenini, Konya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarında 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersini alan bütün ilköğretim 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Konya'daki, Vali Necati Çetinkaya İlköğretim Okulu, İhsan Öz Kaşıkçı İlköğretim Okulu, Vali İhsan Dede İlköğretim Okulu ve Osman Gazi İlköğretim okullarında araştırmamıza katılan 200 ilköğretim 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Araştırma sonunda elde edilen bulgularda, İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddeler, öğrenciler tarafından büyük ölçüde benimsendiği tespit edilmiştir. En yüksek düzeyde katılım sağlanarak başarı gösteren (% 91.5) "Birlikte yaşamak için etkili iletişim ve diyalog önemlidir" (madde 7) maddesi olurken, en düşük düzeyde katılım sağlanan ise (% 72.5) "Demokrasilerde kişisel hakların kullanımı anayasal güvence altına alınmalıdır" (madde 9) maddesi olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Vatandaşlık, Demokrasi, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

EVALUATION OF THE ELEMENTARY 8th GRADE CITIZENSHIP AND DEMOCRACY EDUCATION COURSE LEARNING OUTCOMES ACCORDING TO STUDENT VIEWS

(Case of Konya)

Nadir BAŞTÜRK

2011, 90 pages

This research aims at determining to what extent the students can achieve the learning outcomes that exist in the curriculum of the primary school (8th grade) course of ‘Citizenship and Democracy Education’ whose implementation in the second level primary education began at the 2010-2011 academic year.

In the research, descriptive methods were used. Firstly, a detailed literature review was conducted and the curriculum of the primary school (8th grade) course of ‘Citizenship and Democracy Education’ was examined. Afterwards, an attitude scale towards the learning outcomes of the primary school (8th grade) course of ‘Citizenship and Democracy Education’ was applied to the 8th grade students.

The population of the study comprised all 8th grade students who attended the formal primary schools of MEB in the center of Konya city and took the course of ‘Citizenship and Democracy Education’ at the 2010-2011 academic year. The sample of the study consisted of 200 8th grade students from Vali Necati Çetinkaya Elementary School, İhsan Öz Kaşıkçı Elementary School, Vali İhsan Dede Elementary School and Osman Gazi Elementary School which were all in the center of Konya city.

According to findings of the study, it was determined that the learning outcomes that exist in the curriculum of the primary school (8th grade) course of ‘Citizenship and Democracy Education’ were achieved by the students.

The findings obtained from the research revealed that the articles gained through the learning outcomes of the 8th grade Citizenship and Democracy Education lesson were achieved by the students. While Article 7 “Effective communication and dialogue are essential for living together” proved 91.5% success, Article 9 “In democracies, the use of individual rights should be constitutionally guaranteed” proved 72.5% success and became the lowest one.

Key words: Citizenship, Democracy, Citizenship and Democracy Education

ÖNSÖZ

Eğitim, amaçlı ve planlı olarak bireyleri istenilen hedeflere göre yetiştirmeyi amaçlar. Ülkemizde de olduğu gibi her eğitim sisteminin temel amacı “ideal vatandaş”lar yetiştirmektir. “İdeal vatandaş” kavramındaki kasıt; bireyin ait olduğu toplumdaki sosyal ve kültürel değerleri anlayan ve anlamlandıran, bireysel hak ve hürriyetlerini bilen ve kullanan, gerekli bilgi ve milli duygu birikimine sahip olan vatandaşlar olarak yetiştirilmesidir.

“İdeal vatandaş”ların yetiştirilmesinde öncelikli olarak en büyük görev Sosyal Bilgiler Eğitimi’ne, Sosyal Bilgiler Eğitimi kapsamında bu görevi ağırlıklı olarak gerçekteşirecek olan ve yeni uygulanmaya başlanan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersine düşmektedir. Bu noktada da Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin önemi ortaya çıkmaktadır.

“İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmamızda ideal vatandaşların yetiştirilmesi hususunda, hedeflenen kazanımların öğrenciler tarafından ne derecede benimsendiği belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın gerçekteştirilmesinde büyük katkıları olan başta danışman hocam Doç. Dr. İ. Fevzi şAHİN’e, destek ve yardımlarını hiç esirgemeyen Prof. Dr. Mehmet BAşTÜRK’e, sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum - 2011

Nadir BAşTÜRK

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAY TUTANAĞI	i
TEZ ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
TABLolar DİZİNİ	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	2
1.2. Amaç	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	4

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Eğitim	6
2.1.1. Eğitim Tanımı	6
2.1.2. Formal Eğitim	8
2.1.3. Formal Olmayan (İnformal) Eğitim	10
2.1.4. Türk Milli Eğitiminin Amaçları	11
2.1.5. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri.....	12
2.2. Vatandaşlık Kavramı	16
2.2.1. Vatandaşlık Tanımı	16
2.2.2. Vatandaşlık Eğitiminin Anlamı	18

2.2.3. Türk Vatandaşlık Hukukunun Tarihçesi.....	18
2.2.3.1. Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi.....	19
2.2.3.2. 1312 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (23 Mayıs 1928).....	20
2.2.3.3. 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (1964).....	21
2.2.3.4. 5091 Nolu Türk Vatandaşlığı Kanunu (2009).....	22
2.3. Demokrasi Kavramı.....	23
2.3.1. Demokrasi Tanımı.....	23
2.3.2. Demokrasinin Felsefi Temelleri.....	25
2.3.3. Demokrasinin Toplumsal Temelleri.....	27
2.3.4 Demokrasi Eğitimi.....	28
2.4. İnsan Hakları Kavramı.....	29
2.4.1. İnsan Hakları Eğitiminin Anlamı.....	30
2.5. Program Nedir?.....	31
2.5.1.Eğitim Programı.....	32
2.5.2.Öğretim Programı.....	32
2.5.3. Program Geliştirme.....	35
2.6. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı.....	35
2.6.1. Neden Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi?.....	35
2.6.2. Programın Genel Amaçları.....	38
2.6.3. Programın Temel Yaklaşımı.....	38
2.6.4. Programın Yapısı.....	39
2.6.4.1. Beceriler.....	40
2.6.4.2. Değerler.....	41
2.6.4.3. Öğretim Programının Temalarına Ait Kazanım Sayıları ve Oranı.....	42
2.6.4.4. Kazanımlar.....	42
2.7. İlgili Araştırmalar.....	46

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	49
3.1. Araştırmanın Modeli.....	49
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	49

3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.4. Verilerin Analizi	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM.....	56
4.1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere öğrenciler ne derece katılmaktadırlar?	56
4.2. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?	73
4.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı sosyo-ekonomik düzeye göre bir farklılık var mıdır?	73

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	75
5.1. Sonuç.....	75
5.2. Öneriler	76
KAYNAKÇA	78
EKLER.....	80
EK-1: İzin Belgesi.....	80
EK-2: Tutum Ölçeği.....	81
EK-3 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi	83
ÖZGEÇMİŞ.....	90

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Ünitelerin Dağılımı.....	42
Tablo 3.1. Ölçek Maddelerinin Döndürülmemiş Temel Bileşenler Analizi Sonucundaki Faktör Yük Değerleri	51
Tablo 3.2. Ölçek Maddelerinin Asal Eksenlere Göre Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonucundaki Faktör Yük Değerleri.....	52
Tablo 3.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarını Ölçmeye Yönelik Taslak Tutum Ölçeği Maddeleri	53
Tablo 4. 1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programından çıkartılan maddelere öğrencilerin verdikleri cevapların betimsel istatistiği.....	56
Tablo 4.2. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 1'in betimsel istatistiği.....	58
Tablo 4.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 2'in betimsel istatistiği.....	59
Tablo 4.4. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 3'ün betimsel analizi	60
Tablo 4.5. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 4'ün betimsel analizi	61
Tablo 4.6. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 5'in betimsel analizi	62
Tablo 4.7. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 6'n betimsel analizi	63
Tablo 4.8. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 7'n betimsel analizi	64
Tablo 4.9. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 8'in betimsel analizi.....	65
Tablo 4.10. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 9'un betimsel analizi	66

Tablo 4.11. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 10'un betimsel analizi	67
Tablo 4.12. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 11'in betimsel analizi	68
Tablo 4.13. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 12'in betimsel analizi	69
Tablo 4.14. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 13'ün betimsel analizi	70
Tablo 4.15. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 14'ün betimsel analizi	71
Tablo 4.16. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 15'in betimsel analizi	72
Tablo 4.17. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlarından elde edilen maddelere katılımında cinsiyet değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları.....	73
Tablo 4.18. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımında sosyo-ekonomik durum değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları	74

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 3.1. Özdeğer-Faktör Grafiği	51
Grafik 4.1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılım ortalamaları.....	57
Grafik 4.2. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 1'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	58
Grafik 4.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 2'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	59
Grafik 4.4. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 3'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	60
Grafik 4.5. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 4'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	61
Grafik 4.6. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 5'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	62
Grafik 4.7. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından Madde 6'ya öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	63
Grafik 4.8. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 7'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	64
Grafik 4.9. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 8'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	65
Grafik 4.10. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 9'a öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı	66

Grafik 4.11. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 10'a öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	67
Grafik 4.12. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 11'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	68
Grafik 4.13. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 12'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	69
Grafik 4.14. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 13'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	70
Grafik 4.15. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 14'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	71
Grafik 4.16. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 15'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı.....	72

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TVK: Türk Vatandaşlık Kanunu

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

Akt.: Aktaran

%: Yüzde

f: Frekans

p: Anlamlılık Değeri

SS.: Standart Sapma

N: Denek Sayısı

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

İnsanoğlu eğitimli bir şekilde dünyaya gelmiyor, eğitimle iç içe yaşayarak yetişiyor. İnsan, yaratılışından bu yana her zaman eğitime ihtiyaç duymuş ve yaratılışı gereği her zaman eğitime tabi olmuştur.

Eğitim, geleceğe yönelik bir gelişme, olgunlaşma etkinliğidir. İster bir eylem ve hareket, isterse bir düşünce olarak belirsin insan yavrusunun yetiştirilmesinde ve yetkinliğe ulaşmasına götüren düşünceler, davranışlar, örnekler ve önlemler eğitimin içeriğini oluşturur (Öymen, 1979).

Öncelikle bilinmelidir ki eğitim, insanoğlu içindir. İnsanlığın temel prensipleri kazandırılmayan bireyler, insan olma değerine sahip olamazlar. İnsanın düşünme, hissetme ve bilme kapasitelerini geliştirmedeği sürece de eğitimin bir önemi yoktur. Demokratik düşünme ve ona uygun hareket etme de doğuştan getirilen bir özellik değildir. Başlı başına bir eğitim sorunudur. İnsan hakları, demokrasi ve eğitim kavramlarının ilişkisi, işte bu noktada ortaya çıkmaktadır. İnsan haklarını, demokrasiyi ve diğer ilgili kavramları bilip benimseme, uygun davranışlar sergileme, ancak eğitilmekle mümkündür (Yeşil, 2002).

Bu doğrultuda Milli Eğitim Mevzuatı, özellikle 1739 sayılı yasanın aktarılan kuralları çerçevesinde, ulusal eğitimin genel amaçlarının ve temel ilkelerinin insan hakları ve demokrasi eğitimini içerdiği ileri sürülebilir. Demokrasi eğitimi açısından bu konuda hiçbir kuşku yoktur. Eğitim ve öğretim sisteminin, temel ilkeleri arasında açıkça yer alan demokrasi eğitimini çeşitli derece ve türdeki eğitim kurumlarında gerçekleştirmeye amaçlaması, ders programlarında buna yer vermesi yasal bir zorunluluktur (Gülmez, 1994).

Türk Milli Eğitimin amaçları doğrultusunda ideal vatandaşların yetiştirilmesinde yeni uygulanmaya başlanan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersinin yeri ve önemi tartışılmazdır. 2005-2006 eğitim ve öğretim yılına kadar ilköğretim 7. ve 8. sınıflarda

Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi olarak okutulan ders kaldırıldı. Fakat Türk Milli Eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olan ders yokluğunu hissettirmiş ve ilköğretim programına konulması zorunlu hala gelmişti. Bu nedenle de sadece ilköğretim 8. sınıfları kapsayan Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi adında yeni bir program hazırlandı. Bu program 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında seçmeli olarak uygulanmakta olup, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılından itibaren zorunlu olacaktır.

Bu araştırma, yeni uygulanmaya başlanan öğretim programının bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamış ve çalışma planına göre beş bölüme ayrılmıştır.

Birinci bölümde; araştırmanın problemine, amacına, önemine, varsayımlarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde, kuramsal temeller başlığı altında genelden özele doğru Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi kapsamındaki kavramların açıklamalarına yer verilmiştir. Öncelikli olarak kapsamı ve alanı en geniş olan ve “vatandaşlık”, “demokrasi”, “insan hakları” kavramlarını da kapsayan “eğitim” kavramı irdelenmiş, akabinde adı geçen kavramların açıklamaları yapılmıştır. Son olarak da İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, tutum ölçeğini geliştirme aşamalarına ve verilerin nasıl analiz edildiğine değinilmiştir.

Dördüncü bölümde; elde edilen bulgular, tablolar ve grafikler halinde verilerek yorumlanmıştır.

Beşinci bölümde; araştırma sonucunda edilen sonuçlara ve sonuçlara dayalı önerilere yer verilmiştir.

1.1. Problem

Yeni uygulanmaya başlanan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlar öğrenciler tarafından ne derece benimsenmektedir?

Problem cümlesine dayalı olarak şu sorulara cevap aranmıştır;

1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere öğrenciler ne derece katılmaktadırlar?

2. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımında cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?

3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımında sosyo-ekonomik duruma göre bir farklılık var mıdır?

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı, yeni uygulanmaya başlanan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımların öğrenciler tarafından ne derece benimsendiğini araştırmaktır. Bu amaçla kazanımlardan elde edilen maddelere öğrencilerin katılımına bakılacak, ayrıca öğrencilerin maddelere katılımında cinsiyete ve sosyo-ekonomik duruma göre farklılıklar olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk Milli Eğitimin gerek genel amaçlarında, gerekse özel amaçlarında önemle üzerinde durulan, toplumun milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan; demokrasi bilincine ulaşmış, hak ve özgürlüklerinin farkında olan ve kullanan bireylerin yetiştirilmesinde hiç şüphesiz Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersi önemli bir yer tutmaktadır.

Yeni uygulanmaya başlanan ve seçmeli ders olarak uygulanan öğretim programına baktığımızda konuların Türkiye Cumhuriyeti'nin değişen sosyo-kültürel yapısına uygun olarak güncellendiği dikkat çekmektedir. Araştırmamızın temelini,

programın yeniliğine dayandırarak programın genel geçerliliği ölçülmeye ve güncellenen programın öğrencilerde oluşturulmak istenen hedef davranışlara ne derece ulaşıldığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Ayrıca, 2011-2012 eğitim ve öğretim yılından itibaren zorunlu olacak olan programın, ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı hazırlanma sürecindedir. Araştırmamızda programla ilgili değerlendirmeleri yaparak bu sürece katkıda bulunma amacı da güdülmektedir.

1.4. Varsayımlar

1. Araştırma için seçilen örneklem belirlenen sınırlar çerçevesinde evreni temsil etmede yeterlidir.
2. Veri toplamak için kullanılan tutum ölçeği güvenilir ve geçerlidir.
3. Veri toplamak için tutum ölçeğine katılan öğrenciler doğru ve samimi cevaplar vermişlerdir.
4. Bilgi toplamak için yapılan literatür taramasında kullanılan kaynaklar yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Yeni uygulanmaya başlanan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı ile,
2. Konya merkez ve ilçelerindeki araştırma için belirlenen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İlköğretim II. kademe okulları ile,
3. Seçilen okullardaki 200 ilköğretim 8. sınıf öğrencileri ile,
4. Veri toplama aracı olarak kullanılan tutum ölçeği ile sınırlandırılmıştır.

1.6. Tanımlar

Eğitim: Eğitim toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarıyla değişmeler oluşturma sürecidir (Büyükkaragöz, 1997).

Öğretim: Öğretici durumda olanların bilgilerini çeşitli yöntemlerle öğrencilere aktarmasıdır (Doğan, 2004).

Program: Belli bir çalışmanın amacını, bölümlerini, yöntemini ve süresini gösteren plan (Oğuzkan, 1981).

Eğitim Programı: Bireylere kazandırılacak davranışların, bunları gerçekleştirecek düzenli eğitim ve sınav durumlarını içeren bir bütündür (Demirtaş ve Güneş, 2002).

Öğretim Programı: Bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılmasına dönük bir programdır (Yavuz, 2007).

Vatan: Devletin hâkimiyet alanı ve sınırlarını meydana getiren toprak parçasıdır (Doğan, 2004).

Millet: Dil, din, soy, kültür ve tarih birliğine sahip insan topluluğudur (Yılmaz, 2002).

Vatandaş: Devletin “insan ögesi” yani devlete bağlı belirli bir insan topluluğu, devletin vazgeçilmez “kurucu” öğelerinden biridir (Aybay, 2006).

Hak: Hukuk düzenince tanınmış, sınırı, konusu, kullanılma şekli ve koşulları gösterilmiş, kullanılması toplumca sağlanmış özgürlüklerdir (Duman, Karakaya ve Yavuz, 2003).

İnsan Hakları: İnsanın tek tek kişilerle ve iktidarla ilişkileri içinde kendi malı olarak elinde bulundurduğu, kurallarla yönetilen ayrıcalıklardır (Doğan, 2004).

Demokrasi: Halkın, halk tarafından, halk için yönetimidir (Uygun, 1996).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Eğitim

Eğitim, sosyo-kültürel bir varlık olan insanın doğumundan başlayarak hayatının her döneminde etkili olan bir süreçtir. Bu açıdan bakıldığında eğitim insanın en önemli ve en vazgeçilmez parçasıdır.

2.1.1. Eğitim Tanımı

Eğitimi tanımlamak kolay olmakla birlikte, bir o kadar da zor olsa gerek. Bunun nedeni alanı ve kapsamı çok geniş olan bir kavram olmasıdır. Birçok alan tarafından tanım yapıldığından, yapılan tanımlamalar içerisinde en genel geçer tanımın yapılması gerekmektedir.

Eğitim, yeni kuşakların, toplum yaşayışında yerlerini almak için hazırlanırken, gerekli bilgi ve beceri ve anlayışlar elde etmesi ve kişiliklerini geliştirmelerine yardım etme etkinliğidir. Eğitim önceden saptanmış amaçlara göre insanların davranışlarında belli gelişmeler sağlamaya yarayan planlı etkinlikler dizgesidir (Oğuzkan, 1981).

Fransızca “science de l’education” yani eğitim bilim denen bir alanın doğuşuyla eğitim kavramı yeni tanımlamalara kavuşmuştur. Buna göre eğitim, bir insanın varlığının yetiştirilmesi ve geliştirmesini sağlamak üzere, kendine özgü tüm imkânların onlar üzerinde kullanılması ve her birinin bizzat kendisidir (Değirmencioğlu, 1977).

Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Bu tanımdaki istendik kelimesi söz konusu değişimin önceden tasarlandığını göstermek, kasıt kelimesi de önceden tasarlanmış bir değişikliği sadece bir tesadüf eseri olarak yaratan ve belki farkında bile olmayan

durumları dışarıda tutmak; böylece de kültürlenme ve eğitim arasındaki ayrımı göz önünde bulundurmak için tasarlanmıştır (Ertürk, 1991).

Gürsel (2003)'e göre eğitim tanımlarında yer alan “kasıt” sözcüğüyle, eğitimin planlı değişimleri içerdiğini ve rastlantılara bırakıldığını; “istendik” sözcüğüyle ise, her türlü değişimin değil, toplumun istek ve idealleriyle, beklentilerine uygun düşen davranış değişikliği kastedilmektedir. “Bireyin yaşantısında kendi yaşantısı yoluyla” ifadesi ise, öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesini ifade etmektedir.

Eğitim toplumun ve başka insanların etkisiyle bir insanın kendi davranışlarıyla değişimler oluşturma sürecidir. Böyle bir oluşum insanın doğumundan ölümüne kadar devam eder (Büyükkaragöz, 1997).

Eğitimi, insan hayatı boyunca rastgele karşılaşacağı olaylara göstereceği belirsiz tepkiler olarak anlayamayız. Birey ve toplum için önemli ve çok geniş bir alanı içine alan eğitim, bir plan hedefe göre insanın yetiştirilmesi, ruh ve beden sağlığını koruyarak geliştirilmesi için yapılan bütün çalışmalar olarak anlatılmaktadır (Ayhan, 1995).

Eğitim, çevre etkeni olarak kalıtıma dayanmak zorunda, fakat kalıtımda daha etkili olarak insanı, yeteneklerinin sınırı içerisinde istediği yönde değiştirme gücüne sahip bulunmaktadır. Bu yüzden eğitim çevre ile kalıtım ürünüdür (Filiz, 2006).

Eğitim her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların pek çoğu, eğitime bir amaç yüklemiştir. İdealistler eğitimi Tanrı'ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marksistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, Pragmatistler ise, yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır. Bilimde özellikle genetik mühendisliğindeki gelişmeler, öğrenmenin beyinde fiziksel uyarımlar sonucu oluşan biyokimyasal değişiklikler olduğunu gösterir niteliktedir. Buradan hareketle eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyokimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir (Sönmez, 1998).

Nas (2003)'a göre, eğitim bir süreçtir. Süreç, bir oluşumu gerçekleştirmek için birbirlerini izleyen ve birbiri üzerine biriken olayların, durumların aşkıdır. Eğitim süreci de birbirini izleyen, birbiri üzerine biriken öğretme öğrenme olaylarından oluşmaktadır. Bu süreç için bireyin yeterli duruma gelmesi, dolayısıyla değişmesi gerekmektedir. Bu değişim bireyin davranışlarında olacaktır. Bireyin davranışlarındaki değişiklik kasıtlı ve istendik olarak sağlanacaktır. Demek ki davranışlardaki değişiklik önceden tasarlanacaktır. Çünkü eğitim kültürlenmenin bir çeşididir, kasıtlı kültürlenme sürecidir. Eğitim bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değiştirmeyi oluşturma sürecidir.

Sonuç itibarıyla eğitim, insanları belli başlı amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma eğitim süreciyle kazanılan bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Günümüzde okullar, eğitim sürecinin en önemli kısmını oluşturur. En geniş anlamıyla eğitim kültürlenme sürecinin bir parçasıdır (Fidan ve Erden, 1988).

2.1.2. Formal Eğitim

Formal eğitim, amaçlı olarak, uzman kişilerin rehberliğinde, belirlenmiş bir mekânda, önceden hazırlanmış olan belirli bir program çerçevesinde planlı ve programlı olarak öğretim yoluyla gerçekleştirilen bir etkinliktir (Önal ve Ada, 2007).

Fidan ve Erden (1988)'e göre de formal eğitim amaçlıdır, önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde planlı olarak yapılır ve öğretim yoluyla gerçekleştirilir. Eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır, uygulanır ve izlenir. Eğitim başlangıcından bitişine kadar özel bir çevre içinde kontrollü olarak yürütülür. Sürecin belli aşamalarında ve sonunda değerlendirme işlemi yer alır. Okullardaki eğitim formaldır.

Formal eğitim kendi içerisinde örgün ve yaygın eğitim olarak ikiye ayırabiliriz. Okullarda gerçekleştirilen eğitim formal eğitime örnek olarak verilebilir. Ayrıca okul dışında endüstri alanında, halk eğitim merkezlerinde ve çıraklık eğitim merkezlerinde yapılan eğitimde formal eğitim kapsamındadır (Yavuz, 2007).

Örgün eğitim, belirli bir yaş grubundaki bireylere Milli eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitimidir. Okulöncesi öğretim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim örgün öğretim sistemini meydana getirir. Örgün eğitim sisteminde genel, mesleki ve teknik eğitim programları uygulanır (Önal ve Ada, 2007).

Örgün eğitim, belirli bir yaş grubu içerisindeki bireylerin çalışma hayatına atılmadan, belirlenen amaçlar doğrultusunda, okul ya da okul niteliği taşıyan eğitim kurumlarında düzenli olarak yapılan eğitimidir (Yavuz, 2007; Filiz, 2006).

Kıncal (2006)'a göre, ayrıca bilimsel gelişmelere bağlı olarak yaygınlaşan lisansüstü eğitimi de, yüksek öğretimin bir evresi olduğundan örgün eğitim kapsamı içerisinde değerlendirmek gerekir.

Yaygın eğitim ise; örgün eğitim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve gereksinme duydukları alanlarda yapılan eğitimidir (Fidan ve Erden, 1988).

Önal ve Ada (2007)'ya göre yaygın eğitim, belirli kitle ve öğretim araçlarına hizmet etmek için ister bağımsız, ister daha geniş bir etkinliğin bir parçası olarak yürütülen örgün eğitimin dışında düzenlenen eğitsel etkinlikler olarak tanımlanırken, bir başka eğitimci grubu tarafından da gelişmekte olan ülkelerde, yetişkinlerle örgün eğitim dışında kalan gençlerin ilgi ve ihtiyaçlarını değerlendirme, beceri kazanımlarına yardım etme, onlarla iletişim kurma, onlara üretkenliklerini ve yaşam düzeylerini artırıcı ilgili davranışlarla etkinlikleri benimsemelerine yardım etme, onlara katılma ve onları yönlendirme yöntemi olarak düşünülmektedir.

Ayrıca, okul dışı eğitim anlamına gelen yaygın eğitim, insanlığın doğuşundan bu güne değin süre giden bir eğitim türünü yansıtmaktadır. Bazı bilgi ve becerilerin öteki kuşaklara aktarılması eğitim yoluyla gerçekleşmektedir. Bu açıdan yaygın eğitim insanları sürekli yenileyerek, toplumsal değişimin getirdiği yeni durumlara uyum güçlüklerini geliştirmek ve örgün eğitim eksikliklerini tamamlamak açısından da önem taşımaktadır (Filiz, 2006).

Yaygın eğitim temelde, bireylere veya gruplara bir meslek kazandırmaya yönelik eğitsel faaliyetleri içine almaktadır. Ülkemizde ise, örgün öğretim sistemine hiç girmemiş, bu sistemin herhangi bir kademesinde bulunan veya kademelerinden birinden ayrılmış olan kişilere ilgi ve ihtiyaç duydukları alanda yapılan eğitimidir. Yaygın eğitimde amaç yetişkinlere okuma yazma öğretmek, temel bilgiler vermek, en son devam ettikleri öğrenim kademelerinden öğrendikleri bilgi ve becerileri geliştirmek ve geçimini sağlayacak yeni imkânlar yaratmaktır (Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz ve Pilten, 1997).

Kıncal (2006)'a göre, toplumda örgün eğitim süreci kapsamına girmeyen bireylerin örgün eğitim süreci içerisinde bulunanlara göre azımsanmayacak bir oranda olduklarını düşünülecek olursa, yaygın eğitime duyulan ihtiyaç kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan bilim ve teknolojideki hızlı gelişmeler her türlü bilgi ve becerinin okul eğitimi içerisinde kazandırılmasını imkânsız hale getirmiştir.

2.1.3. Formal Olmayan (İnformal) Eğitim

İnformal eğitim, bireyin içerisinde bulunduğu ortamda kendi kendine systemsiz ve denetimsiz bir şekilde kültürlenmesidir. Bu kültürlenme olumlu yönde olabileceği gibi olumsuz yönde de olabilmektedir. Bu eğitim plana bağlı kalmadan yapıldığı için informaldır (Filiz, 2006).

Yani amaçlı ve planlı değil, tesadüfidir. Birey karşılaştığı durum karşısında farkında olmadan çevreyle etkileşimi sonunda yeni bilgiler öğrenir. Bu öğrenme yönteminde gözlem ve taklit vardır (Büyükkaragöz ve diğerleri, 1997).

Fidan ve Erden (1988)'e göre, formal olmayan eğitim (informal eğitim), yaşamın içinde kendiliğinden oluşan süreçtir. Kişi karşılaştığı durum ve içinde bulunduğu grubun üyeleriyle etkileşim içinde buldukça farkında olmadan yeni şeyler öğrenir. Bu öğrenme türü, ailede, sokakta, işyerinde, televizyon önünde, okulda kısacası yaşam içinde kendiliğinden meydana gelir. İnsanlarla birlikte yaşama güdüsü onları toplumun beklediği ve istediği davranışları öğrenmeye yöneltir.

2.1.4. Türk Milli Eğitiminin Amaçları

Toplumun siyasal ve sosyal ideallerinin eğitim alanına yansımaları, eğitimin genel amaçlarını belirler. Bu amaçlar da, toplumun eğitim felsefesini temsil eder. Her toplumun yaşam felsefesine uygun ideal bir insan tipi vardır. Eğitim sistemleri bu insanları yetiştirmeyi amaçlar. Türk toplumunun hedeflediği ideal insanın sahip olması gereken özellikler milli eğitiminin genel amaçlarında tanımlanmıştır (Yavuz, 2007).

Eğitim sistemimizin amaçları, Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 2. Maddesinde yazıldığı şekliyle aşağıda belirtilmiştir (14574 sayılı Resmi Gazete, 24.06.1973):

Madde 2. Türk millî eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1. *Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlâki, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmektir.*
2. *Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek,*
3. *İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak,*

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır.

2.1.5. Türk Milli Eğitiminin Temel İlkeleri

Eğitim sistemimizin temelini oluşturan, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 4-17. maddeleri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (14574 sayılı Resmi Gazete, 24.06.1973):

I. Genellik ve Eşitlik

Madde 4- *Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.*

II. Ferdin ve Toplumun İhtiyaçları

Madde 5- *Millî eğitim hizmeti, Türk vatandaşlarının istek ve kabiliyetleri ile Türk toplumunun ihtiyaçlarına göre düzenlenir.*

III. Yöneltilme

Madde 6- *Fertler, eğitimleri süresince, ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde ve doğrultusunda çeşitli programlara veya okullara yöneltilerek yetiştirilirler. (Değişik: 16/08/1997-4306 S.K/3. Md.) Millî eğitim sistemi, her bakımdan, bu yöneltilmeyi gerçekleştirecek biçimde düzenlenir. Bu amaçla, ortaöğretim kurumlarına, eğitim programlarının hedeflerine uygun düşecek şekilde hazırlık sınıfları konulabilir. Yöneltilmede ve başarının ölçülmesinde rehberlik hizmetlerinden ve objektif ölçme ve değerlendirme metotlarından yararlanır.*

IV. Eğitim Hakkı

Madde 7- İlköğretim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır. İlköğretim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar.

V. Fırsat ve İmkân Eşitliği

Madde 8- Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır. Maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır. Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.

VI. Süreklilik

Madde 9- Fertlerin genel ve meslekî eğitimlerinin hayat boyunca devam etmesi esastır. Gençlerin eğitimi yanında, hayata ve iş alanlarına olumlu bir şekilde uymalarına yardımcı olmak üzere, yetişkinlerin sürekli eğitimini sağlamak için gerekli tedbirleri almak da bir eğitim görevidir.

VII. Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Atatürk Milliyetçiliği

Madde 10- (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K/2. Md.)

Eğitim sistemimizin her derece ve türü ile ilgili ders programlarının hazırlanıp uygulanmasında ve her türlü eğitim faaliyetlerinde Atatürk İnkılâp ve İlkeleri ve Anayasada ifadesini bulmuş olan Atatürk milliyetçiliği temel olarak alınır. Millî ahlâk ve millî kültürün bozulup yozlaşmadan kendimize has şekli ile evrensel kültür içinde korunup geliştirilmesine ve öğretilmesine önem verilir.

Millî birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olarak Türk dilinin eğitimin her kademesinde, özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan öğretilmesine önem verilir; çağdaş eğitim ve bilim dili halinde zenginleşmesine çalışır ve bu maksatla Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu ile iş birliği yapılarak Millî Eğitim Bakanlığınca gereken tedbirler alınır.

VIII. Demokrasi Eğitimi

***Madde 11-** (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K/3. Md.) Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasî ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasî olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.*

IX. Lâiklik

***Madde 12-** (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K/4. Md.) Türk millî eğitiminde lâiklik esastır. Din kültürü ve ahlâk öğretimi ilköğretim okulları ile lise ve dengi okullarda okutulan zorunlu dersler arasında yer alır.*

X. Bilimsellik

***Madde 13-** Her derece ve türdeki ders programları ve eğitim metotlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimde verimliliğin artırılması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırma ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek ve kültürümüzü geliştirmekle görevli*

eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddî ve manevî bakımdan teşvik edilir ve desteklenir.

XI. Plânlılık

***Madde 14-** Millî eğitim gelişmesi iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insan gücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle, sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak meslekî ve teknik eğitime ağırlık verecek biçimde plânlanır ve gerçekleştirilir. Mesleklerin kademeleri ve her kademenin unvan, yetki ve sorumlulukları kanunla tespit edilir ve her derece ve türdeki örgün ve yaygın meslekî eğitim kurumlarının kuruluş ve programları bu kademelere uygun olarak düzenlenir. Eğitim kurumlarının yer, personel, bina, tesis ve ekleri, donatım, araç, gereç ve kapasiteleri ile ilgili standartlar önceden tespit edilir ve kurumların bu standartlara göre en uygun büyüklükte kurulması ve verimli olarak işletilmesi sağlanır.*

XII. Karma Eğitim

***Madde 15-** Okullarda kız ve erkek karma eğitim yapılması esastır. Ancak eğitimin türüne, imkân ve zorunluluklara göre bazı okullar yalnızca kız veya yalnızca erkek öğrencilere ayrılabilir.*

XIII. Okul İle Ailenin İş Birliği

***Madde 16-** (Değişik : 16/06/1983-2842 S.K/5. Md.) (Değişik : 11/11/2004-5257 S.K/ 1. Md.) Eğitim kurumlarının amaçlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak için okul ile aile arasında iş birliği sağlanır. Bu amaçla okullarda okul-aile birlikleri kurulur. Okul-aile birlikleri, okulların eğitim ve öğretim hizmetlerine etkinlik ve verimlilik kazandırmak, okulların ve maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak üzere; aynî ve nakdî bağışları kabul edebilir, maddî katkı sağlamak amacıyla sosyal ve kültürel etkinlikler ve kampanyalar düzenleyebilir,*

okulların bünyesinde bulunan kantin, açık alan, salon ve benzeri yerleri işlettirebilir veya işletebilirler. Öğrenci velileri hiçbir surette bağış yapmaya zorlanamaz.

Okul-aile birliklerinin kuruluş ve işleyişi, birlik organlarının oluşturulması ve seçim şekilleri, sosyal ve kültürel etkinliklerden sağlanan maddî katkılar, bağışların kabulü, harcanması ve denetlenmesi ile kantin, açık alan, salon ve benzeri yerlerin işlettirilmesi veya işletilmesinden sağlanan gelirlerin dağıtım yerleri ve oranları, harcanması ve denetlenmesine dair usul ve esaslar, Millî Eğitim ve Maliye bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak yönetmelikle düzenlenir. Okul-aile birliklerinin gelirleri her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

XIV. Her Yerde Eğitim

Madde 17- Millî Eğitimin amaçları yalnız resmî ve özel eğitim kurumlarında değil, evde, çevrede, iş yerlerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır. Resmî, özel ve gönüllü her kuruluşun eğitimle ilgili faaliyetleri, Millî Eğitim amaçlarına uygunluğu bakımından Millî Eğitim Bakanlığının denetimine tâbidir.

2.2. Vatandaşlık Kavramı

Vatandaşlık kavramı; ilk kez Fransız Devrimiyle ortaya çıkmış ve Aydınlanma ile daha da önem kazanmıştır. Çok uluslu imparatorlukların parçalanarak, tek uluslu ulus-devlet yapılarının ortaya çıkmasıyla, imparatorluklardaki “tebaa” ve “ahali” kavramlarının yerini, ulus-devlet yapılarının temel taşı olan, devlet ile kişi arasındaki ilişkileri düzenleyen bir hukuki bağ olan “vatandaşlık” kavramı almıştır (Yılmaz, 2002).

2.2.1. Vatandaşlık Tanımı

Vatandaşlık teriminin sözcük anlamı başka insanlarla aynı vatandan olmadır. Sözcüğün Türkçesi “yurttaşlık”tır. Bir hukuk terimi olarak vatandaşlık, bir kişiyi devlete bağlayan bağıdır. Böyle bir bağla devletine bağlı kişi için “vatandaş” ya da

“yurttaş” terimi tercih edilmektedir. Uluslar arası hukuk ise “uyruklu” terimini kullanmaktadır (Altunya, 2003).

Temelde hukuki bir kavram vatandaşlık (uyruklu), belirli bir devletle kişi arasındaki karşılıklı hak, görev ve yükümlülük ilişkilerini belirleyen “hukuksal bağ”dır. Bu hukuksal bağ, bir yanıla devletin kendi uyrukluğunda bulunan kişilere yükümlülükler koyabilme yetkisini verir, öteki yanıla da, uyruk durumunda bulunan kişiye, kendi devletinden, başka devletlere ileri süremeyeceği bazı istemlerde bulunma olanağı verir. Çağımızda, özellikle insan hakları alanındaki gelişmelerin sonucu olarak, kişinin uyrukluğunda olmadığı devletlere karşı da ileri sürebileceği hakların varlığı kabul edilmişse de, her devlet yine de bazı hakları sadece uyruklarına özgüleyebilmekte, yabancılara kapalı tutabilmektedir. İşte uyruklu, kendi ülkesinde yabancılardan esirgenmiş olan hakların kendisine tanınmasını isteme yetkisi verir (Aybay, 2006).

Nomer (1997)’e göre vatandaşlık, bir ferdin belirli bir devlete ait bulunduğunu ifade eder. Yeryüzünde insanların meydana getirdikleri toplumlar eskiden olduğu gibi bugünde, birbirinden çok farklı ve çok çeşitli kademelere sahip hukuki düzenlemelerle idare edilmektedir. Fert sahip olduğu vatandaşlık ile bu toplumlardan birinde yerini almaktadır. Bu itibarla bir topluma, bugünkü milletler arası hukuktaki ifadesiyle bir devlete aidiyeti belirleyen vatandaşlık hala ferde ait bir hukuki özellik olarak önemini korumaktadır. Bu özelliği ile vatandaşlık bir devletin insanlarını yabancılardan yani başka devlete ait fertlerden veya hiçbir devlete ait olmayanlardan ayırmaktadır.

Milletler arası hukukta vatandaşlık, vatandaşlık bağı ile bağlı olunan devletin kendi vatandaşlığındaki kişileri yabancı ülkelere karşı koruma hakkını bahşeden bir özellik olarak kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, vatandaşlık bağı devlete, vatandaşlığında olan kişi ve şeyleri diplomatik himayesine alma imkânı bahşetmektedir (Doğan, 1999).

Siyasi anlamda ise vatandaşlık, bağımsız bir devlete mensup olma demektir. Devletin unsurlarından biri olan halkı, meydana getiren fertlere “vatandaş” denir. Vatandaş mensubu olduğu devletin yasal şartlarını ve egemenliğini kabul eder (Yılmaz, 2002).

Gündüz ve Gündüz (2002)'e göre, modern devlette siyasal aidiyeti işaret eden yurttaşlık, bireyi belirli hak ve görevlerle donatılmış bir yasal statüye kavuşturur.

2.2.2. Vatandaşlık Eğitiminin Anlamı

Vatandaşlık, devlete hukuk bağı ile bağlanarak gerçekleştiği halde, hak ve sorumluluklarını bilen gerçek bir “vatandaş/yurttaş” olma niteliği Vatandaşlık eğitimiyle kazanılır. Vatandaşlık eğitiminin temel amacı, kişi ile toplum arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin yarattığı hak ve yükümlülükleri öğretmektir. Türkiye’de vatandaşlık eğitiminin amacı, Türkiye Cumhuriyeti’nin benimsediği temel değerlere bağlı, onları koruyup geliştiren, toplum içindeki hak ve yükümlülüklerini bilen yurttaş yetiştirmektir. Milli Eğitim sistemi ve onu uygulayanlar tüm etkinliklerde bu sorumluluğu taşıyacaklardır (Altunya, 2003).

Caner (1965)'e göre, toplum içinde yaşayan bireylerin toplumsal kurullarla tanınmış ve sınırlanmış hak ve ödevlerini, yurttaşların bir birleriyle ve toplumun çeşitli organlarıyla olan ilişkilerini öğreten, eğiten, toplumun bütün siyasi ve toplumsal kuruluşlarını, bunların kuruluş ve çalışmalarını gösteren bilgiler toplamına yurttaşlık (vatandaşlık) bilgisi denir. Yurttaşlık bilgisi eğitiminin amacı, topluma en iyi uyabilen toplumun kendisine tanıdığı ödevleri iyi bilen bireyler yetiştirmek ve onu eğitmektir ki, biz böyle bireye iyi yurttaş diyoruz.

Bu duruma göre, Vatandaşlık Bilgisi eğitimi teşkilatlanmış bir toplumda yaşayan fertlerin sosyal kurullarla belirlenmiş hak ve ödevlerine, insanların birbirlerine karşı görev ve sorumluluklarına, toplumdaki kurum ve kuruluşlarla olan ilişkilerine ait bilgiler veren bir öğretimi dalı olarak tanımlamak mümkündür (Duman, Karakaya ve Yavuz, 2003).

2.2.3. Türk Vatandaşlık Hukukunun Tarihçesi

Türk Vatandaşlığının ilk din ilkelerinden bağımsız uyrukluk düzenlemesi olan Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, Müslüman olmanın uyrukluk açısından temel kıstas olmasını çıkartarak, Uyrukluk Hukuku açısından bir dönüm noktası olmuştur (Aybay,

2006). Cumhuriyet Döneminde de vatandaşlık hukukunu düzenleyen ilk ve geniş kapsamlı düzenleme 1312 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu olmuştur.

Türk Vatandaşlığın kazanılması, yitirilmesi gibi konuları düzenleyen temel kanun 11 Şubat 1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'dur. Bu kanunun bazı hükümleri 13 Şubat 1981 tarihli ve 2383 sayılı kanunla değiştirilmiştir. Türkiye ve dünyada yaşanan gelişme ve değişimlere uyum sağlayabilmek için de en son 12 Haziran 2009 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 5091 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu yürürlüğe girmiştir.

2.2.3.1. Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi

Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, İslam dünyasında din ilkelerinden bağımsız ilk uyrukluk düzenlemesidir. O zaman ki Avrupa devletlerinin uyrukluk yasalarından ve özellikle 1851 yılında çıkarılmış Fransız Kanunnamesi, Müslüman olup olmamanın uyrukluk açısından bir önem taşımamasına bir son veriyor ve İslam dünyasının Uyrukluk Hukuku alanında bir dönüm noktası olarak ortaya çıkıyordu. Bu kanun telsik, müsaade ile uyrukluktan çıkma, ıskat ve evlenmenin kadın uyrukluğuna etkisi gibi, çağdaş bir uyrukluk yasasında yer alması gereken ana sorunlara çözümler getiren, yayımlandığı zamana göre ileri görüşlü ve oldukça liberal bir kanundu (Aybay, 2006).

Gayrimüslim Osmanlı vatandaşları kapitülülasyonlardan istifade edebilmek gayesiyle yabancı devlet vatandaşlığına geçmekte ve bu yabancı vatandaşlığı gerektiğinde Osmanlı Devleti'nde kullanmaktaydılar. Bu gibilerin çoğalmasından dolayı Osmanlı Devleti ilk olarak Osmanlı vatandaşlığını kanunî bir düzenlemeye tâbi tutmak ihtiyaç ve zarureti hissederek Tabiiyet-i Osmaniye'ye dair Nizamname'yi yayınladı (Nomer, 1997).

“Valideyni veyahut yalnız valid'i tâbiyet-i Devlet-i Âliye'de bulunduğu halde tevellüd eden eşhas Devlet-i Âliye tebaasından maduddur”(madde 1).

Bu maddeye göre, kanunnamede Osmanlı vatandaşlığının kazanılmasında prensip olarak nesep esası kabul edilmişti. Ana ve babası veya yalnızca babası Osmanlı tâbiyetinde bulunan çocuklar Osmanlı tebaası kabul ediliyordu (Doğan, 1999).

“Valideyni ecnebi olduğu halde Memalik-i Şahanne’de mütevellid olan şahıs sinnirüşde vusulü tarihinden üç sene zarfında tâbiyett-i Devlet-i Âliyeyi bihakkın talep edebilir (madde 2).

Kanunnameye neşep esasının yanında sınırlı bir toprak esasının da kabul edildiği görölmekteydi. 2. Maddeye göre, ana ve babası yabancı olanlar Osmanlı topraklarında doğmuş iseler, reşit olmalarından itibaren üç yıl içinde Osmanlı vatandaşlığı talep edilmekteydi (Doğan, 1999).

Tabiiyet-i Osmaniye Kanunnamesi’nin bir diğer özelliği de Osmanlı ülkesinde “ikamet eden” herkesi Osmanlı uyruğu saymasıydı. Yabancı uyrukluk ileri sürülmesini engellemek amacıyla konulduğu anlaşılan bu hükme göre, yabancı uyrukluğu ileri sürenlerin, bunu kanıtlamaları gerekiyordu (Aybay, 2006).

2.2.3.2. 1312 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (23 Mayıs 1928)

1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, Cumhuriyet döneminde, uyrukluk hukuku alanındaki ilk kapsamlı düzenlemedir. Kanun vatandaşlığın kazanılması, kaybı ve evlenmenin vatandaşlığa etkisi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

Bu kanun soydanlık (kan bağı) ilkesini çok geniş bir biçimde benimsemişti. Buna göre, *“Bir Türk ana veya babanın Türkiye’de veya ecnebi memlekette doğan çocukları Türk vatandaşdır” (madde 1.)*. Çocuğun evlilik içi veya evlilik dışı doğması da durumu değiştirmiyordu (Aybay, 2006). Evlilik dışı da doğmuş olsa Türk anadan doğan veya Türk babadan olan çocuklar yine doğum yeri dikkate alınmaksızın Türk vatandaşı kabul edilmekteydiler (madde. 2/C) (Nomer, 1992). Ayrıca yabancı ana ve babadan Türkiye’de doğan çocuklara rüşet yaşına ulaşmalarından itibaren üç yıl içinde Türk vatandaşlığını seçme imkânı da tanınmaktaydı (Doğan, 1999).

1312 sayılı kanun, kan bağı ilkesinin yanı sıra, toprak (doğum yeri) ilkesine de ek olarak yer vermişti. Türkiye’de doğup da anası babası veya bunlardan biri (yurtsuz) olan çocuklarda Türk yurttaşı oluyorlardı (Aybay, 2006).

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarındaki nüfus azlığının psikolojik etkisiyle, bu kanun ile, olabildiğince çok kişiye Türk yurttaşlığı verme eğilimi dikkat çekmektedir.

2.2.3.3. 403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (1964)

Türk vatandaşlığın kazanılması, kaybedilmesi ve kanıtlanması gibi sorunlar konusunda temel kanun, 403 sayılı ve 11 Şubat 1964 tarihili Türk Vatandaşlığı Kanunu'dur (TVK). TVK, bir yandan, yurttaşlık konusunda, uluslar arası düzeydeki çağdaş gelişmelere öte yandan 1961 Anayasasının yurttaşlıkla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili ilkelerine uygun düzenlemeler getirmeye çalışmıştır. Özellikle yurttaşlığın kanıtlanması (ispatı) ve yargı denetimi gibi konularda, eski kanunlarda, bulunmayan hükümlere yer vermiş olması önemli bir aşama olmuştur (Aybay, 2006).

Kanunda toprak esası, vatandaşlığı kazanma ihtimali olarak veya vatandaşlığı kazanmada tamamlayıcı bir sebep şeklinde mütalaa edilmiş, daha ziyade vatansızlığı önlemek için kullanılan bir vasıta olmuştur. Vatandaşlık Kanunumuzun hükümlerini incelerken görüleceği üzere, Türk vatandaşlığının kazanılmasında ve kaybedilmesinde vatansızlığı önleme adeta ilk ve temel gaye olarak dikkate alınmıştır. Böylece babaya bağlı nesil esası yanında vatansızlığı önleme gayesi de bir esas olarak vatandaşlık kanunumuza hâkim hale gelmektedir (Nomer, 1997).

403 sayılı TVK, uyruklu konusunda erişilmesi istenen ideal durumu saptamak üzere uluslar arası düzeyde benimsenmiş üç ilkenin gerçekleşmesi bakımından, mükemmel değilse de, hayli başarılı düzenlemeler getirmiştir. Kanun hazırlanmasında “herkesin bir uyrukluğ olmalı” “herkesin yalnız bir uyrukluğ olmalı” ve “kişi, uyrukluğunu seçmede ve değiştirmede özgür olmalı” ilkeleri göz önünde bulundurulmuş ve bu ilkelere, olabildiğince ters düşmeyen çözümler öngörülmüştür (Aybay, 2006).

Kanunda uyrukluğun belirlenmesinde temel kriter ise, “Baba veya ana Türk ise, doğan çocuk Türk'tür.” Doğum yeri önemli değildir. Çocuğun babaya veya anaya nispeti ister sahih nesepli isterse gayri sahih nesepli olsun sonuç değişmez. Çocuk yine Türk çocuğudur (Nomer, 1997).

2.2.3.4. 5091 Nolu Türk Vatandaşlığı Kanunu (2009)

1964 yılında yürürlüğe giren 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu o zamanın koşullarına uygun ve çağdaş bir düzenleme olarak kabul edilmesine rağmen son yıllarda yaşanan gelişmelerin gerisinde kalmıştır. 1981 yılından başlayarak 403 Sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu' da sekiz kez değişiklik yapılarak yasanın bütünlüğü ciddi şekilde bozulmuştu. Bu yüzden yeni bir TVK'nın hazırlanması kaçınılmaz bir ihtiyaç olduğu için, gerekli yenilikler yapılarak, yeni Türk Vatandaşlık Kanunu 12 Haziran 2009'da Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yeni Türk Vatandaşlık Kanunu'nun getirdiği yeniliklerin başında, 403 sayılı Kanuna göre Türk Vatandaşlığını kaybedenler hakkındadır. Buna göre;

“403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 25'inci maddesinin (a), (ç), (d) ve (e) bentleri uyarınca Türk Vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler başvurmaları halinde, milli güvenlik bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak kaydıyla, Türkiye'de ikamet etme şartı aranmaksızın Bakanlar Kurulu Kararı ile yeniden Türk Vatandaşlığına alınabilirler” (Madde 43).

403 Sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 25'inci maddesinde yer alan izin almadan kendi istekleriyle yabancı bir devlet vatandaşlığını kazananlar (a), yurt dışında bulunup da muvazzaf askerlik görevini yapmak veya Türkiye'de savaş ilanı üzerine, yurt dışında bulunup da yurt savunmasına katılmak için yetkili kılınan makamlarca usulen yapılacak çağrıya, mazeretsiz 3 ay içinde uymayanlar(ç), sevk sırasında veya kıtalarına katıldıktan sonra yurt dışına kaçıp kanuni süre içinde dönmeyenler(d), Silahlı Kuvvetler mensupları ile askerlik görevini yapmakta olanlardan görev, izin, hava değişimi veya tedavi için yurt dışında bulunup da süresi bittiği halde mazeretsiz olarak üç ay içinde geri dönmeyenler(e), maddelerinden dolayı vatandaşlıktan çıkarılanlar milli güvenlik bakımından engel oluşturacak bir hali bulunmamak kaydıyla yeniden Türk vatandaşlığına alınabilecekler.

“Millî güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak şartıyla Bakanlığın teklifi, Bakanlar Kurulunun kararı ile Türkiye'ye sanayi tesisleri getiren veya bilimsel, teknolojik, ekonomik, sosyal, sportif, kültürel,

sanatsal alanlarda olağaniüstü hizmeti geçen ya da geçeceği düşünülen ve ilgili bakanlıklarca haklarında gerekçeli teklifte bulunulan, vatandaşlığı alınması zaruri görülen ile göçmen olarak kabul edilen yabancılar Türk vatandaşlığını kazanabilirler” (Madde 12).

Bu madde (Madde 12) Türk Vatandaşlık Kanunu’nda Türk vatandaşlığın kazanılmasında istisnai haller olarak eklenmiş yeni maddeler arasındadır.

“Herhangi nedenle yabancı devlet vatandaşlığını kazanan kişilerin, bu durumlara ilişkin belgeleri ibraz etmeleri ve yapılacak inceleme sonunda kayden aynı kişiler olduklarının tespiti halinde, nüfus aile kütüklerindeki kayıtlarına çok vatandaşlığa sahip olduklarına dair açıklama yapılır” (Madde 44).

5091 nolu Türk Vatandaşlık kanununa yeni eklenen bu madde ile (Madde 44), Eski 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu’nun yürürlükte olduğu dönemde yapılan değişikliklerle sınırlı bir biçimde tanınmış olan çok (çifte) vatandaşlık durumları, yeni 5091 Nolu Türk vatandaşlık Kanunu ile açıkça tanınmış ve yasal hale getirilmiştir (27256 Sayılı Resmi Gazete, 25.05.2009).

2.3. Demokrasi Kavramı

Demokrasi kavramının tarihi M.Ö. 5. yüzyıla kadar dayanmasına rağmen, bu gün geldiğimiz 21.yüzyılda da demokrasi kavramı hala anlam ve önemini korumaktadır. Çünkü toplumsal bir varlık olan insanın, toplumsal yaşamını düzenleyen ve insana hak ettiği değeri veren demokrasi kavramıdır.

2.3.1. Demokrasi Tanımı

Sözlük anlamı olarak demokrasi, egemenlik haklarının halka ait olduğu siyasi sistem ve yönetim şeklidir. Bireylerin yaşayacağı ortam açısından ise demokrasi; insanların sadece vicdanların sesini dinledikleri, yönetimin kişilerin rızası ile oluştuğu ve zorlamanın ortadan kalktığı ideal bir ortamdır. Diğer yandan yaşam tarzı olarak demokrasi, herkesin kendi hayatını yaşamakla birlikte ortak bir hareket tarzı da geliştirebileceği varsayıma dayanan bir sistemdir. Eğer gerçekten birbirimizin fikrine

saygımız var ise, ferdin serbest bir ahlaki anlayışı olacak şekilde ortak hak ve hürriyetler sistemi bulunabilir. Bu anlayışın kökeninde de demokrasi yatmaktadır (Büyükkaragöz ve Kesici,1998).

Demokrasi kavramı, ilk defa M.Ö. 5. Yüzyılda Yunanlı tarihçi Heredot tarafından kullanılmıştır. Amerikan başkanlarından Abraham Lincoln'ün meşhur “demokrasi” tanımını herkes bilir: “Halkın halk tarafından, halk için yönetimi”. Bu tanımda geçen “yönetim” (“government” veya “rule”) kelimesi siyasal kararları almak ve uygulamak anlamına gelmektedir (Erdoğan, 2004).

İnsanlık tarihi boyunca, demokrasi olarak adlandırılan yönetim biçimi, yani halkın kendi kendini yönetmesi hep istisna olmuştur. Topluları ve ülkeleri genellikle kral, hükümdar ve padişah gibi değişik isimlerde anılan kişiler ve soylular, askerler, din adamları gibi küçük azınlıklar yönetmiştir. Bu kimseler toplumu yönetme yetkisini ya tanrıdan aldıklarını ileri sürmüşler, ya da toplumu yönetecek kadar bilgiye, akla veya güce yalnızca kendilerinin sahip olduğunu iddia etmişlerdir (Uygun, 1986).

Aşağı yukarı 18. yüzyıl sonlarına kadar demokrasi terimi “dolaysız demokrasi” anlamında kullanılmaktaydı. Oysa bugün, genellikle, sadece dolaysız demokrasinin değil, dolaylı (temsili) demokrasinin de terimin anlam çerçevesi içinde yer aldığı düşünülmektedir (Erdoğan, 2004).

Sözcüğün ait olduğu kültür, demokrasinin aynı zamanda bir sistem olarak uygulama imkânı hazırlamıştır. Bu nedenle ilk demokrasi uygulamaları Eski Yunan Devletlerinde (sitelerde) olmuştur. Sitelerde bütün halkın katılımı ile yasama organı oluşur. Bu da doğrudan demokrasinin bir çeşit uygulamasıdır (Doğan, 2004).

Görüldüğü üzere, demokrasi kavramının tanımlanması noktasında bir birliktelik sağlanamamıştır. Ayrıca yazar, düşünür ve bilim adamlarının tanımlamaları, bilim veya ilgi alanlarından oldukça etkilenmektedir. Yönetim bilimciler demokrasiye daha çok bir yönetim biçimi olarak bakıp, yönetim sürecinde karar, katılma, seçim, oy gibi öğeleri dikkate alarak tanımlamaya çalışmaktadır. Buna karşılık hukukçular daha çok, insan hak ve hürriyetleri ile sorumluluklarını, demokrasi tanımlarının merkezine yerleştirmektedirler. Yönetim bilimci ve hukukçuların bir kısmı ile eğitim bilimciler ve

diğer sosyal bilimciler ise, demokrasiye daha geniş bir boyut kazandırmışlardır. Bunlar demokrasiyi yönetim biçimini de içine alan hak ve özgürlükler, barış, hoşgörü, işbirliği, dayanışma, hayatın bütün yönlerine etkin katılma gibi insani değerler üzerine kurulmuş bir yaşam biçimi olarak tanımlamaya çalışmaktadır (Yeşil, 2002).

Doğan (2004)'a göre, hak ve hürriyetleri kullanmayan milletler egemenlik kuramazlar. Demokrasinin diğer sistemlerden üstünlüğü işte bu noktadadır. Yani demokrasi insanın sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu hak ve hürriyetleri kullanmasına izin verir. Başkalarına zarar vermeyen her tür hürriyet, ancak demokrasinin yol açtığı sosyal ortamda yaşama ve gelişme ortamı bulur.

Toplumsal ve kültürel alanda uzlaşma ve hoşgörü gerçekleşirken, bunlarla uyumlu olarak politik alanda gerçekleşmesi gereken temel yöntem demokrasidir. Çünkü demokrasi, politik gücün kullanım biçimini belirleyen yöntemdir. Bu yöntem uzlaşma ve hoşgörüyle bütünleşmiş bir ilkedir. Bu nedenle, politik hoşgörü ve uzlaşma, demokrasi yöntemiyle birlikte gerçekleşirse, toplumsal bütünleşme ve toplumsal uyum sağlanabilmektedir. Ayrıca, bağımsız ve özgür bireyin katılımı, ancak demokrasi içinde sağlanabilmektedir. Çünkü demokrasi, temel hak ve özgürlükleri herkese açık tutabilen bir yönetim biçimidir (Kıncal, 2004).

2.3.2. Demokrasinin Felsefi Temelleri

Demokrasi düşüncesinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır. İnsan yaşamının düzenlenmiş biçimiyle ilgili düşünceler, insanlığın dönemlerinden itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. Aynı yaklaşım biçimi, demokrasi düşüncesinin gelişim süreci içinde geçerlidir (Kıncal, 2004).

İnsanlık tarihiyle eş tutulan demokrasinin ilk uygulamaları, M.Ö. X. yüzyılın sonundan itibaren kurulup M.S. 1. yüzyıla kadar devam eden Antik Çağ dünyasının ilk karakteristik devlet biçimlerinde görülmektedir. Bu devletçiklerde, toplumları ilgilendiren çeşitli kararlar her bireyin katılımıyla alınırdı (Yeşil, 2002).

Anlamsal olarak, Yunanca demos, insanlar; kratos, yönetmek, sözcüklerini birleştirerek demokrasi ya da demokratia terimini ilk kullanan Yunanlar, büyük

ihtimalle de Atinalılar olmuştur. Demos sözcüğünün Atina'da genellikle bütün Atinalılar, bazen de halk, hatta kimi zaman sadece fikir anlamına gelmesi de ilginçtir. Anlaşıyor ki demokrasi sözcüğü, onu eleştiren aristokratlar tarafından kendilerinin yönetimdeki kontrolünü savaşıarak ellerinden alan sıradan halkı küçük gördükleri için kullandıkları bir sıfattı. Her durumda democratia özellikle Atinalılar ve diğer Yunanlılar tarafından Atina'nın ve Yunanistan'daki diğer şehirlerin yönetimini açıklamak için kullanılıyordu (Dahl (çev. Kadioğlu), 2001).

Antik Yunan'daki egemen toplumsal ve siyasal örgütlenme biçimi siteler olmuş ve demokrasi bir site (kent) devleti olan Atina'nın siyasal düzeni ya da rejimi olarak ortaya çıkmıştır. Atina bütün yurttaşların katıldığı meclis eli ile yönetilmiştir ve bu çerçevede içinde bir halk yönetiminden söz etmek olanaklıdır (Şaylan, 1998).

Her ne kadar sıradan insanların kendi hayatlarını etkileyen kararların alımında söz sahibi olmaları gerektiği fikri birçok farklı eski toplumlarda ortaya çıkmasına rağmen, bu fikir M.Ö. 14. ve 15. yüzyıllarda demokrasinin klasik kuramsallaşma formu Atina'da başarılmıştır. 15. Yüzyılın başlarından itibaren kamu makamları için gerekli olan mülkiyet şartının ortadan kaldırılması ile her bir Atina vatandaşı mecliste eşit oy ve tartışma hakkına sahip olmuştur (Beetham ve Boyle (çev. Bıçak), 1998).

Şaylan (1998)'a göre; Platon, demokraside yurttaş bireyin elde ettiği siyasal gücü kendi sonsuz çıkarlarına yönelik olarak kullanacağı ve bunun da kaçınılmaz toplumsal çatışma ve gerilimleri arttırdığını düşünmektedir. Platon için demokrasi bilginin, bilgeliğin ve faziletin ön plana çıkmadığı bir siyasal düzen türüdür. Demokrasi Platon için Tiranlığa geçiş aşamasını oluşturmaktadır. Aristoteles'e göre demokraside demos yönetmektir ama burada demosa verilen anlam, sokaktaki kalabalıktır. Buna göre demokrasi bütün toplumun halk tarafından yönetimi anlamını taşımamaktadır. Aristoteles'te Platon gibi, demokrasi ile yönetmek için gerekli özelliklere (bilgi, bilgelik ve beceri) sahip olmayan sıradan insanların güç sahibi olacaklarını düşünmektedir. Sonuç olarak eski Yunan demokrasisinin temel çerçevesi ile ortaya çıktığı yer olarak nitelendirilmektedir. Bu temel çerçeve insanlar arasındaki siyasal eşitlik ve katılım olarak şekillendirilebilir.

Platon'un başlattığı en iyi yönetim biçimine ilişkin felsefi tartışmalar, Eflatun ve Aristo'dan sonra da devam etmiş ve günümüzde de devam etmektedir. Hiç şüphesiz, demokrasi dışı çözüm önerileri ortaya koyan filozoflarda olmaktadır. Örneğin, Eflatun, Atina demokrasisini, şiddetli sınıf çatışmalarına ortam hazırladığı, kültür düzeyini düşürdüğü ve ahlaki yozlaşmaya yol açtığı için ağır bir şekilde eleştirmektedir. Benzer yaklaşım biçimleri, daha sonraki dönemlerde de ortaya çıkmıştır. Fakat günümüzde, farklı düşünürlerin çok büyük çoğunluğunun, insanlar için en uygun yaşam biçiminin, demokratik yaklaşım biçimi olduğu konusunda uzlaştıkları dikkati çekmektedir (Kıncal, 2004).

2.3.3. Demokrasinin Toplumsal Temelleri

İnsan farklı grup ve örgütlenmelerin üyeleri olarak yaşar; aile, komşuluk, kulüpler, çalışma birimleri ve devlet bunlardan bazıları. En büyüğünden en küçüğüne tüm bu yapılanmalarda bütün olarak organizasyonun ulaşmak istediği amaç, takip edilecek metotlar, üyeler arasında sorumluluk ve nimetlerin dağılımı hakkında kararlar alınmalıdır. Bu kararlar bireyler tarafından sadece kendileri için alınan bireysel kararların tersine kolektif kararlardır. Demokrasi, organizasyonları bütün olarak etkileyen kararların organizasyonun tüm üyelerince alınması ve karar alma mekanizmasında herkesin eşit haklara sahip olması idealinden oluşur. Diğer bir ifadeyle demokrasi, kolektif karar verme süreci üzerinde "halk denetimi" ve bu denetimin kullanımında hakların eşitliği ikiz prensibini gerektirir (Beetham ve Boyle (çev. Bıçak), 1998).

Kıncal (2004)'a göre toplumu oluşturan birey ve gruplar arasındaki karşılıklı ilişkiler arasında zıtlık ve çatışmalar ortaya çıkar. Çünkü toplumu oluşturan birey ve grupların çıkarları, dünya görüşleri ve değer yargıları birbirinden farklıdır bu farklılık, söz konusu çelişki ve zıtlışmayı doğurmaktadır. Bireylerin kendi içinde, bireyler arasında, ailede, meslek gruplarında, toplumsal tabaka ve toplumsal sınıf ve uluslarda bu çelişkilerin ortaya çıktığı görülür. Ama belli toplumsal gruplar için oluşturulan ortak amaçlar, var olan çelişkili durumu bir üst düzeye aktarmaya sağlar böyle ortak amacın gerçekleşmesinin sağladığı tatmin ve dayanışma, ilgili düzeydeki çatışmayı ortadan kaldırmaktadır.

2.3.4. Demokrasi Eğitimi

Demokrasi, insana değer olarak önem veren ve insan kişiliğinin özgürce ve eksiksiz biçimde geliştirilmesine olanak sağlayan bir yönetim ve yasama biçimidir. Bu nedenle de, ancak eğitim süreci içinde öğretilir. Öğrenebilmesi için, demokrasinin eğitime gereksinmesi vardır ve bu anlamda eğitim, demokrasinin ön koşuludur. Eğitim alanında, yurttaş için demokrasinin gerekliliğini kolaylaştıran her şey, insan haklarına saygıya ve bu saygının öğretilmesine bağlıdır (Gülmez, 2001).

Demokrasi eğitimi, bireylerin hayatlarında demokrasiyi hakim kılmak için hayat boyu eğitime ihtiyaç vardır. Bireylere hayat boyu demokrasi eğitimi, toplum ve devlet tarafından verilir. Hayat boyu verilecek olan demokrasi eğitiminde devletin üstleneceği roller arasında, bireylere yeterli maddi ve manevi yardımın yapılması, kitle iletişim araçlarının demokratik anlayışa göre yeniden yapılandırılması, her bireye eğitim hakkı tanınması gibi roller sayılabilir. Bu roller demokratik sistemi kabul etmiş, her devlette görülür. Ama birey bazında demokrasi eğitimi sağlam bir kişilik yapısının ürünü olan tutumlarda görülür (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998).

Gülmez (2001)'e göre, demokrasinin her düzey ve bağlamda; ailede, anne-baba-çocuk arasındaki ilişkilerde; okulda da öğrenci-öğretmen-öğretici üçlüsü arasındaki ilişkilerde somut olarak görülmediği, yaşanmadığı ve sindirilmediği bir ortamda yapılan demokrasi eğitimi inandırıcı olmaz ve amacına ulaşmaz. Çünkü eğitim ve okul çerçevesinde, bir insan topluluğunda demokrasi sorunsalı ile yüzleşmek, karşı karşıya gelmek demektir.

Demokrasi eğitiminin ilk başladığı yer olan aile kurumunun sağlıklı bir demokrasi eğitimi alabilmesi için devletin demokratikleşmeye zemin hazırlaması, medyanın demokrasi eğitimine ağırlık vermesi gerekmektedir. Bunun yanında devletin kontrolü altında halkın desteği ile aile fertlerine hizmet içi demokrasi eğitiminin verilmesinde fayda vardır. Demokrasi eğitimi ailede başlar, toplum tabanına yayılır. Devlette ise filizlenir. Onun içindir ki bu filizlenme sürecini başlatabilecek bireyin yetişmesinde büyük rol oynayan aile kurumunun önemi ortadadır (Büyükkaragöz ve Kesici, 1998).

2.4. İnsan Hakları Kavramı

İnsan, diğer canlılardan çok farklı özelliklere sahiptir. Bu farklı özellikler, İnsanı insan haline getirmektedir. İnsanı diğer canlılardan ayıran temel farklılık, akıl sahibi olmasıdır. Akıl sahibi bir varlık olarak insan, kendi yaşantı biçimi, geleceğe ilişkin beklentileri, diğer bireyler ve kurumlarla olan ilişkileri vb. konularda düşünmekte ve karar vermektedir. Böyle bir süreç insan haklarını ve demokratik yaşam biçimini gündeme getirmektedir (Kıncal, 2004).

İnsan hakları düşüncesi temelde, “insan merkezci” (antropo-centric) bir düşüncedir. Yani üstün bir iddia olarak insan hakkı, insan olarak var olmamızın objektif olarak “iyi” olduğu ön kabulüne dayanmaktadır. Bu düşüncenin arkasında, birbiriyle ilgili iki varsayım yatmaktadır. Birincisi, insanların diğer canlılara göre üstün (veya en azından onlardan farklı muamele edilmeyi haklı kılan) özelliklere sahip olduklarıdır. İnsan haklarının düşüncesinin diğer bir dayanağı da, mensup olduğumuz türe karşı diğer varlıklara nispetle daha fazla yakınlık duymamız olduğu söylenebilir (Erdoğan, 2004).

Kepenekçi (2000)'ye göre ise insan hakları teorisi, insanın insan olması nedeniyle bazı haklara sahip olduğu düşüncesine dayanır. Başlangıçta eşitlik ve kardeşlik gibi kavramlarla filizlenen bu doktrin, zamanla birçok hakkı da içine alarak genişlemiştir. Ancak bu genişlemenin haklarla birlikte sorumlulukları da kapsamaya başlaması, bu doktrinin gerçek anlamına ulaşmasına ve sağlam temellere dayanmasına önemli oranda katkı sağlamıştır. Demokrasinin benimsediği insan hakları doktrini de, hak ve sorumluluk kavramlarının birlikte düşünülmesini gerektiren bir anlayıştır.

Bunanla birlikte insan hak ve özgürlükleri kişiye tanınmış sınırsız bir serbesti olmadığı unutulmamalıdır. Aksine bunlar, kişiler için bazı görev ve sorumlulukları da beraberinde getirmekte; sınırlı bir serbestiyeti ifade etmektedir. Temel hak ve özgürlükler, kişinin topluma, ailesine ve başka kişilere karşı görev ve sorumluluklarını da kapsamaktadır. Bu nedendir ki hak ve özgürlükleri kullanırken, görev ve sorumlulukları da göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü haklar bireyin, sorumluluklar da toplumun güvenliği için şarttır (Yeşil, 2002).

İnsan Hakları ya da kamu özerklikleri genel olarak insan onurunu korumayı, maddi ve manevi gelişmesini sağlamayı amaçlayan haklardır. İnsana özgü olarak kabul edilen, bu haklar bütün insanların hatta bazı durumlarda henüz doğmamış olanların, her zaman ve her yerde sahip olması gereken haklardır (Doğan, 2004). İnsan Hakları, yaşanılan yere, etnik ya da dini kökene, milliyete ya da cinsiyete bakılmaksızın her insanın kullanabileceği haklardır (Kepenekçi, 2000).

İnsan hakları, insanın tek tek kişilerle ve iktidarla ilişkileri içinde kendi malı olarak elinde bulundurduğu, kurullarla yönetilen ayrıcalıklardır (Doğan, 2004). Ancak İnsan hakları devlet tarafından tanınsın veya tanınmasın, anayasa ile güvence altına alınsın veya alınmasın kişilerin, toplulukların, yurttaşların veya yurttaş olmayanların kısacası tüm insanların kullanabileceği bütün hak ve özgürlükleri içerir. Bunun yanında İnsan hakları, dokunulmaz, devredilemez ve vazgeçilmez nitelikte, kişiliğe bağlı haklardır. Devlet ya da başka bir güç, bu hakları keyfi olarak sınırlayamaz veya hiçbir şekilde ortadan kaldıramaz (Uygun, 1986).

Doğan (2004)'a göre insan hakları kavramı, insanın doğal ve kültürel yeteneklerini özgürce ifade edebilmesidir. Kavram, insan haklarını güvence altına almayı amaçlayan etik bir anlayışa dayanır.

Sonuç itibariyle, insan kişinin özündeki onurun gerçekleşmesi için insan hakları zorunludur (Erdoğan, 2004).

2.4.1. İnsan Hakları Eğitiminin Anlamı

İnsan hakları eğitimi genel anlamda herkeste örgün eğitim kapsamında düşünüldüğünde ise öğrencilerde insan haklarına saygı ile bu hakları koruma ve yararlanma bilinci geliştirmek amacıyla, uygun içerik ve materyal ve yöntemlerle verilen eğitime karşılık gelir. İnsan hakları eğitimi, daha çok insan hakları öğretimi olarak anlaşılmaktadır. Oysa insan hakları eğitimi, öğretimle sınırlı değildir. İnsan hakları ile değerleri aktarmak ve belli davranış biçimlerini oluşturmada bu eğitim kapsamına girer (Kepenekçi, 2000).

Gülmez (1994)'e göre insan hakları eğitimi, herkese tanınan eğitim hakkının işlevlerinden biri olarak da vurgulanan “insan haklarına saygıyı güçlendirme” amaç ve ülküsünün içerdiği bir “hak” tır.

İnsan hakları eğitimiyle öğrencilere uluslar arası insan haklarını kullanabilme becerisini geliştirmeyi ve ülkelerindeki politik ve ekonomik sorunlarla ilgili objektif kararlar verebilmeyi öğretmek gerekmektedir. Öğrencilerin evrensel ya da en azından ahlaki standartları değerlendirebilmeleri ve özellikle insan hakları alanında bunu yapmaları lazım gelir, çünkü insan hakları dünya yüzündeki tüm milletler ve devletler tarafından kabul edilmiş standartlardır (Kepenekçi, 2000).

Ayrıca, insan hakları eğitim ve öğretimi, hukuksal bir yükümlülük doğuran sözleşmelerde, genel olarak herkese tanınan bir hak olarak yer alması ve bu sözleşmeleri düzenleyen değişik niteliklerdeki öteki belgeleri kabul eden uluslar arası kuruluşlara üyelikten doğan bir yüküm olarak kabul edilmektedir (Gülmez, 1994).

2.5. Program Nedir?

Program, belli bir çalışmanın amacını, yöntemini ve süresini gösteren ve bir amacın gerçekleşmesi için gerekli olan aşama ve adımları, bu aşama ve adımların her birinden sorumlu olan kişileri ve her bir aşamanın süresini belirleyen plan olarak tanımlanabilir (Oğuzkan, 1981).

Temelde program, öğretmenin çalışmaları sonucu öğrencilerin karşı karşıya kaldıkları durumlardır. Program öğrencilerin ve okulun sorumluluk alanına giren tüm yaşantıları kapsar. Yani öğrencilerin karşılaştıkları öğrenme durumlarının ve geçirdikleri yaşantıların tümünü oluşturur (Filiz, 2006).

Yunanca bir kelime olan program, genel olarak yapılması gereken işin bölümlerini, her bölümün yapılış sırasını, zamanını ve nasıl yapıldığını gösteren bir tasarı anlamına gelmektedir. Eğitim alanındaki program kavramı, eğitim programı ve öğretim programı gibi değişik adlar altında kullanılmaktadır (Büyükkaragöz, 1997).

2.5.1. Eğitim Programı

Eğitim programı, tasarlanan eğitim felsefesinin gerçekleşmesi için öğretme öğrenme durumlarını, uygulanacak yöntemleri, kullanılacak araç gereçleri ve ölçme araçlarını kapsayan ayrıntılı bir plandır (Filiz, 2006).

Büyükkaragöz (1997)'e göre eğitim programı, herhangi bir eğitim kuruluşunda veya herhangi bir eğitim aşamasında milli eğitimin amaçlarını, eğitim kuruluşlarının amaçlarını, bu amaçlara ulaşmak için belirlenmiş öğretim ve ders programlarını, ders içi ve ders dışı etkinlikleri, içeriğin etkinliklerle kazandırılmasını sağlayacak süreç, metot ve teknikleri, amaçlara ne dereceye kadar ulaştığını kontrol etme işlevine sahip değerlendirme etkinliklerini kapsadığı söylenebilir.

Bir eğitim kurumunun, çocuklar, gençler ve yetişkinler için sağladığı milli eğitimin ve kurumun amaçlarının gerçekleşmesine dönük tüm faaliyetleri kapsar. Ders dışı kol faaliyetleri, özel günlerin kutlanması, geziler, kısa kurslar, rehberlik vb. hizmetler ve fonksiyonlar bu çerçeveye içine girer (Varış, 1996). Eğitim programı, bireylere kazandırılacak davranışların bunları gerçekleştirecek düzenli eğitim ve sınav durumlarını içeren dirik bir bütündür (Demirtaş ve Güneş, 2002).

Demirel (1997)'e göre ise eğitim programı, öğrenene okulda ve okul dışında planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeyi olarak tanımlanabilir.

2.5.2. Öğretim Programı

Öğretim programı, eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda bir kısım okullarda beceri ve uygulamaya ağırlık tanıyan bilgi ve becerinin eğitim programı amaçları doğrultusunda ve planlı biçimde kazandırılmasına dönük programdır (Filiz, 2006).

Sönmez (1986) öğretim programını, eğitim programı içinde yer alan ve öğretme-öğrenme süreçleriyle ilgili tüm etkinlikler olarak tanımlarken, Büyükkaragöz (1997) ise, belli bir öğretim basamağındaki çeşitli sınıf ve derslerde okutulacak konuları, bunların

amaçlarını her dersin sınıflara göre haftada kaç saat okutulacağını ve öğretim metotlarını, tekniklerini gösteren kılavuz olarak tanımlamıştır.

Eğitim programı içinde ağırlık taşıyan bu kesim, genellikle, belli bilgi kategorilerinden oluşan ve bir kısım okullarda beceriye ve uygulamaya ağırlık tanıyan, bilgi ve becerilerin eğitim programının amaçları doğrultusunda ve planlı bir biçimde kazandırılması dönük bir programdır. Eğitimin bir amaca yönelik, planlı ve kasıtlı bir değiştirme süreci oluşu öğretim programının sistemli bir yaklaşımla ele alınıp gerçekleştirilmesi zorunlu kılınmaktadır. Genel olarak bir öğretim programı, hedef, içerik, öğrenme-öğretme süreci, eğitim ve ölçme ve değerlendirme öğelerinden oluşur (Yavuz, 2007).

Hedef, en genel anlamıyla varılmak istenen nokta olarak tanımlanabilir. Eğitimde hedef ise, kişide gözlenmesi kararlaştırılan istendik davranışlar olarak tanımlayabiliriz. Bu özellikler, bilgi, beceri, değer, ilgi, tutum, güdülenmişlik, kişilik vb. olabilir (Sönmez, 1998).

Ertürk (1991)'e göre yetiştireceğimiz insanlarda bulunmasını isteyebileceğimiz özellikler, yani istenilir özellikler sayıca çok kabarıp olabileceği gibi bazı hallerde de eğitimle kazandırılması mümkün olmayabilir. Planlı eğitim faaliyetleri için ayrılan zaman sınırlı olduğu için eğitimle kazanılması mümkün özellikler arasında en önemli saydıklarımızı saptayarak yakışkan bulunacak bazı tedbirlerle öğrenciye kazandırmaya çalışmak zorundayız. İstenilir özellikler arasında önemli sayarak öğrenciye kazandırılmak üzere seçtiklerimiz istendik özellikler işte, yetiştirdiğimiz insanla bulunmasını uygun gördüğümüz, eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki istendik özelliklere hedefler diyoruz.

Hedef, hangi toplumda, hangi kişi ve konu alanı için saptanıyorsa, o toplumun gerçeklerinden kişilerin hazır bulunuşluk düzeylerinden ve konu alanındaki çağdaş bilgi birikimlerinden hareket etmek zorundadır. Toplumun gerçeği, insanı ve konu alanını temele almadan saptama bir hedef, boşlukta kalır ve gerçekleşmez. Ayrıca bir kez, yetişecek geliştirme ilkelerine dayanarak saptanan hedef, değişmez, olmuş bitmiş bir hedef de değildir. Tüm hedefler değişmeye açıktırlar. Belli bir öğrenci konu alanı ve toplumsal gerçek için geçerli olan hedefler, başka bir zamanda tümüyle geçersiz ve

tutarsız olabilir. Bu nedenden dolayı, hedefler hem nitelik hem de nicelik açısından her an değişebilirler (Sönmez, 1986).

İçerik, hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi biçiminde ele alınabilir. İçerik hedef davranışlar için bir araçtır; çünkü önce hedef davranışlar belirlenir; sonra da bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir. İçerik hedef davranışlarla tutarlı, çağdaş, bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgiyle donanık, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içindeki mantıki bir tutarlılığı olacak şekilde düzenlenmelidir (Sönmez, 1998).

Ertürk (1991)'e göre, programda niçin sorusuna cevap olarak hedefler belirlendikten sonra, sıra ne öğreteceğiz sorusunu sormaya gelmektedir. Bu soruya vereceğimiz cevap programın içeriğini oluşturur. İçerik, hedefler ve öğrenci gelişim özellikleri bilinmeden belirlenmez.

Değerlendirme, yetişegin dönencelliği ve kalite kontrolüne ihtiyaç olduğu hususları gösteriyor ki, eğitime faaliyetlerin maksada hizmet edip etmediği veya olumsuz yönden bakılırsa istenmedik sonuçlara götürüp götürmediğinin ve bu işler yapılırken bir hayli enerjinin israf edilip edilmediğinin araştırılması gerekiyor. Bu gereğin yerine getirilmesi ise değerlendirme ile mümkündür. Ayrıca değerlendirme, eldeki yetişegin ıslahı ve genel olarak yetişek geliştirme ile ilgili katkılarının yanında, hem iyi öğretmen yetiştirme aracı hem de eğitim öğretim bilimine yeni katkılar kaynağı olma durumundadır (Ertürk, 1991).

Sönmez (1998)'e göre değerlendirme, hedef davranışların gerçekleşip gerçekleşmediğini, gerçekleştiyse derecesini, gerçekleşmediyse nedenlerini belirlemek ve sistemi bir bütün olarak ele alıp gerekli düzeltme, onarma, yenileme, geliştirme, yeniden kurup uygulama amacıyla işe koşulabilir. Ayrıca öğrenci başarısı ve erişimini, öğretmen, hizmetli ve yöneticilerin etkinliğini saptamak için de kullanılabilir.

2.5.3. Program Geliştirme

Program geliştirme en genel anlamıyla eğitim programların tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda, yeniden düzenlenmesi sürecidir (Erden, 1995).

Program geliştirmeyi eğitim programının hedef, içerik, öğrenme, öğretme süreci ve değerlendirme öğeleri arasındaki dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Sönmez, 1986). Ayrıca program geliştirme, düzenlenmiş programın uygulamada, araştırma sonuçlarına göre sürekli olarak geliştirilmesidir (Filiz, 2006).

Varış (1996)'a göre program geliştirme devamlı, kapsamlı, uygulamalı bir süreçtir. Program geliştirmede, değerlendirme, önemli ve sürekli bir yer tutar. Ekip çalışması gerektiren bir süreçte, grupla çalışma tekniklerine ve eşgüdümüne yer verilir. Elde var olan basılı programla, nitelikli öğrenci yetiştirmek üzere varsayımlar oluşturulur ve sınıf içi (okul içi ve dışı) etkinlikler kararlaştırılır; belirli yöntem denemelerine girişilir; yöntem zenginliği vurgulanır. Süreçler ve sonuçlar sürekli değerlendirilir, alınan ipuçlarına göre, yapısal öğelerden biri veya birkaçını geliştirmek için, yeni varsayımlar denemeye konur. Böylece program geliştirme mekanizmasının devamlılığı sağlanır.

2.6. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında seçmeli, 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında zorunlu olarak okutulacak bir programdır.

2.6.1. Neden Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi?

Dünyayı anlama ve anlamlandırmada eğitim programlarının sürekli geliştirilmesi, gelecek nesillere daha iyi imkânlar sunmak ve öğrencilerin bilinçli vatandaşlar olarak yetiştirilmelerini sağlamak açısından son derece önemlidir. İletişim ve ulaşım olanaklarının son derece geliştiği, dünyanın farklı bölgelerinde gelişen olayların bir ülkede yaşayan insanları yakından etkilediği günümüzde eğitimin amacı

sadece ülkesindeki değil dünyadaki toplumsal gelişmelere ve değişime uyum sağlayan bireyler yetiştirmek haline gelmiştir.

Eğitimdeki son gelişmelere baktığımızda vatandaşlık eğitiminin demokratik bir toplumun oluşabilmesi için öğrencileri gerekli bilgi, beceri ve değerlerle donatmayı hedeflediği görülmektedir. Öğrencilerden konulara eleştirel bakabilen, kendi düşüncelerini ifade edebilen, başkalarının düşüncelerine saygılı, barış içinde bir arada yaşama kültürüne sahip, topluma duyarlı, toplumun iyiliği için harekete geçebilen bireyler olmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler haklarını, sorumluluklarını ve özgürlüklerini öğrenirken kanunları, eşitliği, adaleti, ayrımcılık yapmamayı, demokrasiyi de öğrenmektedirler. Demokratik vatandaşlık eğitimi farklı din, kültür, inanç ve düşünüş şekillerine saygıyı desteklemekte, böylece içinde yaşadığı toplumun çeşitli değerlerini anlamayı ve paylaşmayı sağlamaktadır.

Yirminci yüzyılda yaşanan teknoloji ve bilişim sektöründeki gelişmelerin beraberinde getirdiği küreselleşme, bir yandan uygarlığı yeni bir aşamaya taşıyacak derecede yeni imkânlar sunmakta, diğer yandan geleneksel olanın sınırlarını daraltmakta, onu etkisizleştirmekte ve buna bağlı olarak toplumları birey-birey, birey-toplum ve birey-devlet ilişkilerinde yeni değerlerin arayışına zorlamaktadır. Bu yüzyıldan önce birey-toplum ilişkisi, toplum ve toplumsal gereksinimler etrafında şekillenmekteydi. Bugün ise birey ve bireysel gereksinimler ön plana çıkmaya başlamıştır. Birey-toplum ilişkisinde bireyi önceleyen yaklaşım, geri kalmış toplumlardan gelişmiş toplumlara doğru gidildikçe bireysel önceliklerin daha önemli hâle geldiğini kabul eder. Yaşanan gelişmeler de yaşadığımız çağın, insan hakları çağı olduğu vurgusunu güçlendirmektedir. Öyle ki insan haklarını benimsemek, korumak ve hakların kullanılması bilincine varmak günümüz insanı için zorunluluk hâline gelmiştir. İnsan haklarına verdikleri önem, devletlerin gelişmişlik ölçütlerinden biri olarak görülmeye başlanmıştır. Demokratik sistemlerde insanı yaşatma ve onu mutlu kılma temel amaç olarak görülmektedir. İnsanı merkeze almayan, onu birinci ve en büyük amaç olarak belirlemeyen sistemlerin meşruluğu da sorgulanmaktadır.

Demokrasi, küresel ölçekte bazı toplumsal sorunların çözümüne gözlenebilir katkılar sunmaktadır. Örneğin etnik çatışmalar, ırkçılık, terör ve suç oranlarındaki artışa bağlı olarak ortaya çıkan güvenlik sorunlarının çözümünde, küresel ısınma ve insan

eliyle meydana gelen çevre sorunlarına karşı toplumsal duyarlılığın kazanılmasında, demokratik tutum ve yaklaşımlar yardımcı olmaktadır. Çünkü demokrasi bilinci, toplumsal sorunlara çözüm arayışında herkesi sürece dâhil etmeyi gerektirmektedir.

Demokrasi, genellikle insan hak ve özgürlüklerinin en etkili bir biçimde kullanıldığı, korunduğu ve geliştirildiği bir çoğunluk yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Demokrasinin merkezine yerleştirilen hak ve özgürlük kavramlarından, birlikte yaşamak için gerekli olan diğer kavramlar türetilmektedir. Hakların tanınması, korunması ve kullanılması, modern demokrasi anlayışında temel argümandır. Demokratik toplumlarda hak, özgürlük, eşitlik, görev ve sorumluk gibi demokrasinin temel kavramlarını içselleştirmiş, düşünen, sorgulayan, toplumsal yaşama etkin ve sorumlu bir şekilde katılan birey amaçlanmaktadır. Bu birey, demokratik devlet örgütlenmesine ulaşmış bir toplum içinde tanımlandığında “demokratik vatandaş” olarak adlandırılmaktadır. Bununla birlikte vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları kavramları, vatandaşlık ve demokrasi eğitiminde birbirinden ayrı düşünülemez, bu anlamda bu kavramların birbiriyle iç içe geçmiş kavramlar olduğu söylenebilir.

Bir hakkın, hak olarak varlığının ortaya konulması, hakkın kullanılması ile mümkündür. Hak, tahakkuk etmediği sürece, bir ideal olarak kalır. Bireyler, hak ve özgürlüklerini kullandıkları sorumluluklarını yerine getirdikleri ölçüde verilen demokrasi eğitimi amacına ulaşmış olur. Hakların kullanılması için hak sahibi olan birey, etkin bir vatandaş olarak kendini ortaya koymalıdır. Demokratik vatandaşlık eğitiminin temelinde var olan bakış açısı da budur: “Talep eden, etkin ve sorumlu vatandaş.”

Bireylerin sırf insan olmaları nedeniyle sahip oldukları haklarının farkında olmaları, onları kullanma ve korumayı içtenlikle istemeleri, bu hakların neden korunması gerektiğinin bilincine varmaları, neyi, niçin, nasıl koruyabileceklerini bilmeleri, ancak eğitim ve öğretim süreçlerine etkin olarak katılacakları bir eğitimle gerçekleşebilir. Bu açıdan bakıldığında “insan hakları eğitimi” de demokrasi eğitimi içinde yer almaktadır. Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların tanıtılmasının yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırma amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öğretim programında

vatandaşlık ve demokrasi eğitimi, demokratik vatandaşlık bağlamında ele alınmıştır (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.2. Programın Genel Amaçları

Bu programla öğrencilerin;

- Özgür, bağımsız, hoşgörülü, barıştan yana ve kendine güvenen bir birey olarak demokratik ve adaletli bir toplumun oluşmasına katkı sağlamaları,
- Paylaşılan ortak değerlerin korunması ve geliştirilmesinin önemini benimsemeleri,
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak temel hak ve özgürlüklerini kullanarak sorumluluklarını yerine getirmeleri,
- Etkin, sorumlu ve demokratik bir vatandaş olarak toplumsal yaşamın geliştirilmesi ve güçlenmesinde rol almaları,
- Demokratik katılımın ve demokratik yaşamın önemine inanarak kişisel ve toplumsal sorunların çözümüne katkı sunmaları,
- Demokrasi bilincine sahip bir birey olarak, demokratik tutum ve davranışlar geliştirerek demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimsemeleri,
- Atatürk ilke ve inkılapların önemini kavrayarak demokratik bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti oluşmasına katkı sağlamaları,
- İnsanlığın bir parçası olduğu bilinci ile ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konularda duyarlılık göstermeleri amaçlanmaktadır (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.3. Programın Temel Yaklaşımı

Bu dersin eğitim ve öğretiminde; öğrencilere vatandaşlık, demokrasi ve insan haklarıyla ilgili bazı temel kavramların yanı sıra insan haklarının korunup uygulanmasıyla ilgili farkındalık, duyarlılık, bilinç, düşünce, tutum ve davranış kazandırmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öğretim programında vatandaşlık ve demokrasi eğitimi, demokratik vatandaşlık bağlamında ele alınmıştır.

Kalkınma planları ve millî eğitim şûralarında sıklıkla öğrencilerin bilgiye ulaşma yollarını öğrenmelerine, sorun çözme ve karar verme becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayacak şekilde öğretim programlarının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu dile getirilmektedir.

Tüm bu ihtiyaçlar doğrultusunda dünyada yaşanan gelişmelere paralel olarak öğretim programlarında yeni yaklaşımlar dikkat çeker duruma gelmiştir. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alan bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Böylelikle etkinlik merkezli, öğrencinin kendi yaşantısını ve bireysel farklılıklarını dikkate alan, çevresiyle etkileşimine olanak sağlayan bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.

Bu anlayış doğrultusunda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı yapısal olarak;

1. Öğrencilerin bilgi, beceri ve değerlerinin gelişmesini sağlayarak öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
2. Öğrencileri gözlem, inceleme ve araştırma yapmaya özendirir.
3. Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmelerini amaçlar.
4. Öğrencilerin sahip oldukları hakları ve kültürel zenginliği görmelerini hedefler.
5. Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmalarına ve çevreleriyle etkileşim kurmalarına imkân tanır.
6. Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme, öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.4. Programın Yapısı

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı öğrenci merkezli, etkinlik temelli ve çoklu zekâ kuramını da içine alan bir yaklaşımla hazırlanmıştır. Doğrudan bilgi aktarmak yerine öğrencinin bilgiyi bizzat kendisinin yapılandığı bu yaklaşım aynı zamanda öğrencinin, uzak ya da yakın geçmişte bilgiye dönüştürdüğü

verilerle bu derste edindiklerini ilişkilendirmesine ve böylelikle yeni beceri ve değerlere ulaşmasına da katkı sağlayacaktır.

Programda, genel amaçlar ve kazanımların yanı sıra çeşitli temel beceri ve değerlerin verilmesi, öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla bu beceri ve değerleri elde etmeleri amaçlanmıştır. Program, ilköğretim düzeyindeki diğer derslerde öğrencilere kazandırılması tasarlanan 8 becerinin yanında, kendine özgü bazı becerileri de kazandırmayı amaçlamaktadır (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.4.1. Beceriler

Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (Kıroğlu, 2006).

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programına ait beceriler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Araştırma
2. Eleştirel düşünme
3. Yaratıcı düşünme
4. İletişim
5. Problem çözme
6. Bilgi teknolojilerini kullanma
7. Girişimcilik
8. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
9. Gözlem yapma
10. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
11. Sosyal ve kültürel katılım becerisi
12. Empati
13. Özyönetim
14. Kaynakları etkili kullanma
15. Sosyal uyum
16. Ayrımcılığa duyarlılık
17. Birlikte yaşama

Yetiştirilmek istenen ideal vatandaşlarda olması gereken bütün beceriler programın yapısında olduğu görülmektedir (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.4.2. Değerler

Değer, bir sosyal grup ya da toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerin çoğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inançlardır (Kıroğlu, 2006).

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programına ait değerler şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Dayanışma
2. Hoşgörü
3. Sorumluluk
4. Sevgi
5. Saygı
6. Yardımseverlik
7. Diğerkâmlık
8. Barış
9. Onur
10. Adil olma
11. Özsaygı
12. Paylaşma
13. Vatanseverlik
14. Özgürlük
15. Uzlaşma
16. Eşitlik
17. Farklılıklara saygı duyma
18. Kültürel mirası yaşatmaya duyarlılık
19. Millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma

İnsan sosyal, kültürel ve ahlaki bir varlıktır. Programın yapısında yer alan değerlere bakıldığında, insanın sahip olması gereken değerler açısından yeterli olduğu görülmektedir (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

2.6.4.3. Öğretim Programının Temalarına Ait Kazanım Sayıları ve Oranı

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programında “Her insan Değerlidir”, “Demokrasi Kültürü”, “Hak ve Özgürlüklerimiz” ve “Görev ve Sorumluluklarımız” başlıklı dört adet tema bulunmaktadır. Bu temalara ait toplam 36 kazanım bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi müfredatı aşağıdaki gibidir:

Tablo 2.1.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Ünitelerin Dağılımı

Temalar	Kazanım Sayıları	Oranı (%)	Süre Ders Saati
Her İnsan Değerlidir	6	15	6
Demokrasi Kültürü	10	27	9
Hak ve Özgürlüklerimiz	10	27	9
Görev ve Sorumluluklarımız	12	31	12
Toplam	38	100	36

(126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010)

2.6.4.4. Kazanımlar

Kazanım, öğrenme süreci içinde, planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar yoluyla öğrencinin kazanması beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerlerdir.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı “Her İnsan Değerlidir” temasına ait kazanımlar şunlardır:

Kazanım

- 1: Her insanın değerli olduğunu kabul eder.
- 2: Her bireyin kendine has özellikleri olduğunu kabul eder.
- 3: Kendi bireysel farklarının topluma neler katabileceğine ilişkin çıkarımlarda bulunur.
- 4: Kendisine ve çevresindeki kişilere değer verir.
- 5: İnsanlığın/toplumun insani değerle ve insanın çabaları ile korunup geliştirileceğini kabul eder.
- 6: İnsanın varlığının ve onurunun korunmasında insan haklarının rolünü fark eder.

Her İnsan Değerlidir adlı birinci temada, insan haklarıyla ilgili uluslar arası belgelerde yer alan insanın değeri ve onurunun korunması, insani değerlerin korunması ve geliştirilmesi, bireysel farklılıklar ve bu farklılıkların birlikte yaşamak için gerekliliğine yer verilmektedir. Bu kazanımlar, birlikte yaşama düşüncesinin temelinde “insan”ın olduğunu vurgular. İnsan, tüm kültürel etkinliklerin kökenidir, başlangıç koşuludur. Bununla birlikte insanın çevresiyle bir bütün olduğu anlayışıyla ekolojik açıdan diğer canlılarla birlikte yaşama zorunluluğu ele alınmıştır.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı “**Demokrasi Kültürü**” temasına ait kazanımlar şöyledir:

Kazanım

- 7: Farklı tanımlardan yola çıkarak demokrasinin temel özelliklerini kavrar.
- 8: Demokrasi insana ve insan iradesine verdiği önemi fark eder.
- 9: Demokrasiyi bir yaşam biçimi olarak benimser.
- 10: Demokratik bir vatandaş olmanın gereklerini örneklerle açıklar.
- 11: Farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerlerin toplumsal yaşamı zenginleştirdiğini kavrar.
- 12: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin güçlendirilmesinde kendi konumuna uygun sorumluluklar üstlenir.
- 13: Ayrımcılığı çeşitli biçimlerini sorgulayarak ayrımcılık yapmama konusunda duyarlılık gösterir.

14: Karşılaştığı sorunların çözümünde demokratik tutum ve davranışları benimseyerek bu konudaki eleştirel yaklaşımları olgunlukla karşılar.

15: Birlikte yaşama kültürü için diyalog ve etkili iletişim önemlidir.

16: İşbölümü ve işbirliğinin demokratik toplum yaşamı için taşıdığı önemi örneklerle açıklar.

Demokrasi Kültürü temasında, demokrasi ve demokratik tutumlar vurgulanmaktadır. Demokrasinin “insan”a yaptığı vurgunun yanı sıra demokratik vatandaşlığın gerekleri, her türlü ayrımcılığın fark edilmesi ve ayrımcılıkla mücadele, diyalog ve etkili iletişimin birlikte yaşama için gerekliliği, farklılıkların toplumsal zenginlik olduğu, önyargının olumsuzluğu, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasında rol alma, işbirliği ve iş bölümü gibi beceriler ön plana çıkarılmıştır. Böylece demokrasi bilincinin oluşturulması, demokratik tutum geliştirilmesi, demokrasinin bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi hedeflenmektedir.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı “**Hak ve Özgürlüklerimiz**” temasına ait kazanımlar şöyledir:

Kazanım

17: Hak, özgürlük ve sorumluluk arasındaki ilişkiyi fark eder.

18: Kendisinin, ailesinin ya da çevresinin yaşantısından hareketle hak ve özgürlüklere örnekler verir.

19: İnsan haklarının ve özgürlüklerinin herkes için doğuştan ve vazgeçilmez olduğunu kavrar.

20: Sahip olduğu hakların korunup geliştirilmesinde demokratik hak arama yollarını kullanır.

21: Hak ve özgürlüklerin demokratik bir ortamda gerçekleşebileceğini fark eder.

22: Hak ve özgürlüklerin İhlal edildiği durumlara ilişkin demokratik çözüm yolları geliştirir.

23: Hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşların önemini kavrar.

24: İnsan haklarıyla ilgili gelişmeleri takip etmeye istekli olur

25: Hukukun üstünlüğünü kabul eder.

26: Demokratik yönetimlerle sivil toplum kuruluşların işlevini ve sivil toplum kuruluşlara katılımın önemini kavrar.

Hak ve Özgürlüklerimiz temasında, insan hak ve özgürlükleri vurgulanmaktadır. Hak ve özgürlükleri koruma ve geliştirme, bu konuda sivil toplum kuruluşlarının rolü ve önemi kavrama, demokrasi ile hak ve özgürlüklerin kullanılması arasındaki ilişkiyi fark edebilme, demokratik hak arama yollarını kullanma, hak ve özgürlüklerin ihlallerinde demokratik çözüm önerileri getirme gibi beceriler hedeflenmiştir.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı “**Görev ve Sorumluluklarımız**” temasına ait kazanımlar şöyledir:

Kazanım

27: Kendisinin ve başkalarının yaşamına ve onuruna saygı duyar.

28: Kendisinin ve toplumun yaşam kalitesinin yükseltilmesi için sorumluluk üstlenmesinin önemini fark eder.

29: Demokratik ve insan haklarına saygılı bir çevrenin oluşmasında görev ve sorumluluklarını bilinçle yerine getirir.

30: İçinde yaşadığı topluma ve tüm insanlığa karşı sorumluluklarını bilinçle yerine getirir.

31: İçinde yaşadığı topluma ve tüm insanlığa karşı sorumluluklarının bulunduğu bilincine varır ve bunları yerine getirmek için çaba harcar.

32: Toplum yaşamını düzenleyen kurallara uymanın sorumluluğunu üstlenir.

33: Karar verme süreçlerine katılmanın önemini bilir ve kendi konumuna uygun sorumluluklar üstlenir.

34: Devletin vatandaşlara karşı görev ve sorumluluklarına örnekler verir.

35: Vatandaşlık görevlerinin ülkenin ve toplumun birlik ve beraberliği açısından önemini kavrar.

36: Toplumun birlik ve beraberliğini sağlayan değerleri tanır ve bunları koruma/geliştirme konusunda sorumluluk üstlenir.

37: Kamu mallarının ve ortak yaşam alanlarının korunmasında sorumluluk üstlenir.

38: Engelli, yaşlı vb. kişilerin toplumla uyumlu ve mutlu bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli koşulların sağlanması konusunda önerilerde bulunur.

39: Toplumsal sorunların çözümünde konumuna uygun çözüm önerileri geliştirir.

Görev ve Sorumluluklarımız adlı son temada ise birlikte yaşam alanlarının demokratikleşmesinde bireylere düşen görev ve sorumluluklar ön plana çıkarılmıştır. Belirtilen görev ve sorumluluklarla, insan yaşam ve onuruna saygı duyulması ile ülkenin birlik ve bütünlüğünün korunup geliştirilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerin karar verme süreçlerine katılım, devlete, topluma ve bireylerin birbirlerine karşı sorumluluklarının farkına varma, kamu mallarını bilinçli kullanma, toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara uyma, adaletçi ve eşitlikçi uygulamaları destekleme gibi becerileri geliştirerek ulaşılabileceği varsayılmaktadır (126 sayılı Tebliğler Dergisi, 14.09.2010).

Programın kazanımları genel olarak değerlendirildiğinde hak, özgürlük ve sorumlularını bilen etkin vatandaşlar yetiştirilmesi hususunda kazanımların yeterli olduğu söylenebilir. Ayrıca programın genel amaçlarında ve kazanımlarda yer alan maddelerden anlaşılacağı gibi toplumsal yaşamla ilgili hususlara daha fazla yer verildiği dikkat çekmektedir. Buradaki amacın toplumda olabilecek çatışma ve sorunlara Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi ile çözüm bulabilmek ve böylece toplumsal huzur ve refahı sağlamak olduğu şüphesizdir.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde yeni İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi alanında yapılan çalışmalara yer verilecektir. Ancak var olan program 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında yeni uygulanmaya başlandığı için bu konuda yapılmış hali hazırda bir çalışma bulunmamaktadır. Bunun yerine daha önceden 7. ve 8. sınıflarda Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersi kapsamında yapılan çalışmalar sunulacaktır.

Uyangör (2007) tarafından yapılan “İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Değerlendirilmesi” konulu doktora tezinde eğitim

programının hedef ve davranışlarının ulaşılabilirliği, davranışlar arasındaki örüntü, programın öğrencilerin tutumuna olan etkisi ve öğretmen-öğrencilerin program hakkındaki görüşlerine ait bulgular elde edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Kaya (2006) tarafından yapılan “8. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinin Kavramlarının Öğrenilmişlik Düzeyi” konulu yüksek lisans tezinde İlköğretim 8. sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi dersinde yer alan kavramların kazanılma düzeyini ve bu düzeyi etkileyen faktörler tespit edilmiş ve öneriler sunulmuştur.

Candan (2006) tarafından yapılan “İlköğretim II. Kademe 7. ve 8. Sınıfta okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Dersinin Öğretimi ve Öğretiminde Karşılaşılan Güçlükler (Ardahan İli Örneği)” konulu yüksek lisans tezinde ilköğretim okullarında görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin “*Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi*” dersinin öğretiminde karşılaştıkları güçlüklerin çözümüne yardımcı bulgular elde edilmiş ve bu derse giren öğretmenlerin dersle ilgili sorunları tespit edilmiş ve olması gerekenleri ortaya koymaya yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Başaran (2007) tarafından yapılan “İlköğretim Okullarındaki Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Programının Uygulanışına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” konulu yüksek lisans tezinde ilköğretim vatandaşlık ve insan hakları eğitimi ders programlarını öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmiş ve programla ilgili uygulama değeri olan öneriler geliştirilmiştir.

Gürbüz (2006) tarafından yapılan “ İlköğretim 7. ve 8. Sınıflarda Vatandaşlık Bilgisi Dersinde Demokrasi Eğitimi” konulu yüksek lisans tezinde İlköğretim 7. ve 8. sınıf düzeyinde okutulmakta olan ve demokratik ve toplumsal hayat eğitimi için planlanan Vatandaşlık dersinin kapsamında verilen ve demokrasinin unsurlarını oluşturan özgürlük, eşitlik, adalet, katılımcılık, hoşgörü ve insan hakları kavramlarına ilişkin öğrenci görüşleri tespit edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur.

Yiğittir (2003) tarafından yapılan “ İlköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi Özel Amaçlarının Gerçekleşebilirlik Düzeyi” konulu yüksek lisans tezinde Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersini okutan öğretmenlere göre ilköğretim 7. Sınıf Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersi özel amaçlarının ne

derece gerçekleştiği, 7. sınıfta Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Programını alan 8. sınıf ğrencilerinde bu amaçları ne derece davranışa dnüştürebildiğine dair tespitlerde bulunulmuş ve öneriler yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilerin toplanması ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan oluşturulan bazı ifadelere yönelik öğrencilerin tutumunu ölçmeyi amaçlayan bu araştırma, tarama modelindedir.

Tarama modelleri, geçmişte ve halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma şekilleridir. Araştırmaya konu olan olay, birey, durum ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2002).

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini, Konya'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilköğretim okulları ve bu okullarda 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersini seçmeli olarak alan ilköğretim 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, Konya il merkezindeki, Vali Necati Çetinkaya İlköğretim Okulu, İhsan Öz Kaşıkçı İlköğretim Okulu, Vali İhsan Dede İlköğretim Okulu ve Osman Gazi İlköğretim okullarında araştırmamıza katılan 200 ilköğretim sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem Random yöntemiyle belirlenmiştir.

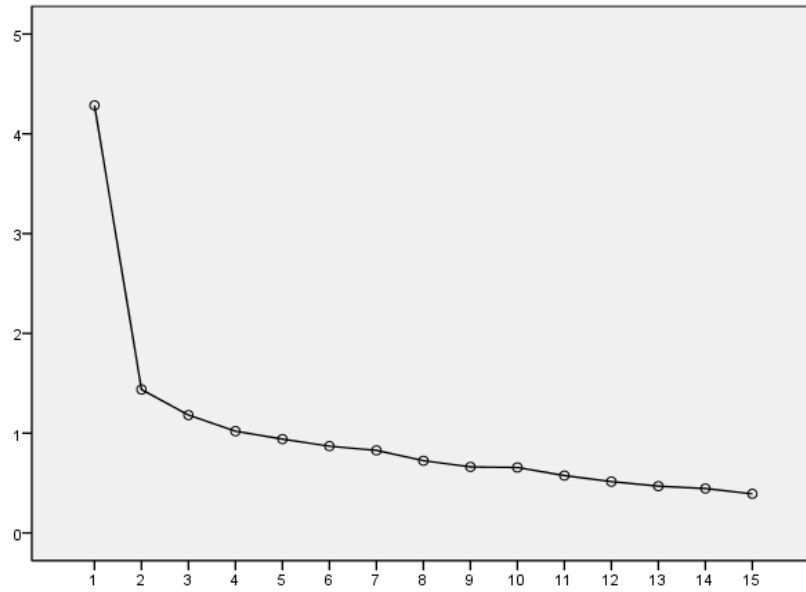
3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma için verilerin toplanmasında literatür taraması ve tutum ölçeğinden yararlanılmıştır.

Öncelikli olarak araştırmanın konusu ve zemini oluşturulmak üzere ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış, araştırma konusuyla ilgili bilimsel makale, süreli yayın ve yazılı eserler incelenmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu tarafından Tebliğler Dergisi'nde yayınlanan 126 sayılı 14.09.2010 tarihli İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı incelenmiştir. Programlardaki kazanımlardan hareketle 40 sorulu bir özgün taslak tutum ölçeği hazırlanmıştır. Taslak tutum ölçeği ön test sonucunda Faktör Analizi (Factor Analysis) uygulanarak 15 maddeli tutum ölçeği haline dönüştürülmüş ve uygulanmıştır.

Tutum ölçeği oluşturulurken, her bir bireyin tek tek her maddeye verdiği puan ile maddelerin tümüne verdiği cevaplardan elde edilen toplam puan arasındaki korelasyon hesaplanarak madde analizi yapılmıştır. Madde toplam korelasyonuna göre gerekli maddeler çıkarıldıktan sonra yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Hazırlanan ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak için döndürülmüş (Component Matrix) ve asal eksenlere göre döndürülmüş (Rotated Component Matrix) temel bileşenleri analizi uygulanmıştır. Madde analizi sonucunda kalan 15 maddeye uygulanan faktör analizinde KMO katsayısı .834 ve Bartlett anlamlılık katsayısı ise .00 olarak bulunmuştur. Özdeğer-Faktör (Scree Plot) değişim grafiği aşağıda verilmiştir.

Grafik 3.1. Özdeğer-Faktör Grafiği

Grafiğe göre, ölçekteki maddelerin hepsinin tek boyutta toplandığı saptanmıştır. Döndürülmemiş ve asal eksenlere göre döndürülmüş temel bileşenler analizi sonuçları ise Tablo 3.1. ve Tablo 3.2.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1.

Ölçek Maddelerinin Döndürülmemiş Temel Bileşenler Analizi Sonucundaki Faktör Yük Değerleri

Madde No	Faktör Numarası			
	1	2	3	4
Madde36	.660			
Madde21	.651			.479
Madde19	.597			
Madde14	.578			-.460
Madde2	.550			
Madde34	.547		.430	
Madde20	.545			
Madde8	.534			
Madde4	.516			
Madde37	.491	-.453		
Madde28	.483		.532	
Madde26	.463			
Madde7	.456			
Madde11	.441	.554		
Madde15	.441	.498		

*: $\pm .40$ 'ın altındaki değerler gösterilmemiştir.

Tablo 3.2.

Ölçek Maddelerinin Asal Eksenlere Göre Döndürülmüş Temel Bileşenler Analizi Sonucundaki Faktör Yük Değerleri

Madde No	Faktör Numarası			
	1	2	3	4
Madde14	.664			
Madde37	.635			
Madde8	.602			
Madde36	.502			.559
Madde19	.488			
Madde2	.480			
Madde4	.437	.560		
Madde7		.608		
Madde11			.655	
Madde15			.671	
Madde20		.682		
Madde21		.697		.462
Madde26			.572	
Madde28				.813
Madde34			.488	.498

*: $\pm .40$ 'ın altındaki değerler gösterilmemiştir.

Ölçekteki maddelerin döndürülmemiş temel bileşenler analizinde faktör yük değerleri 1. Faktör'de toplanmış olup ve faktör yük değerleri .660 ile .441 arasında değişen değerler almıştır. Döndürme işleminden sonra ölçek dört boyutlu olarak görülmektedir. Ancak Özdeğer-Faktör grafiğinde de görüleceği gibi, göze çarpan en hızlı düşüş birinci faktördedir. Bu yüzden de tek faktör olarak ele alınmıştır. Geliştirilen ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik değeri ise .82 olarak bulunmuştur.

Tablo 3.3.

İlköğretim 8. Sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarını Ölçmeye Yönelik Taslak Tutum Ölçeği Maddeleri

1*		Her insan değerli ve onurludur.
2	(1)	Bütün insanlar vatandaşlık hakları bakımından eşittirler.
3*		Her bireyin benzer özellikleri vardır.
4	(2)	İnsanın varlığını ve onurunu koruyan insan haklarıdır.
5*		Vatandaşlık eğitimi eşit şartlarda gerçekleştirilmelidir.
6*		İnsan hakları ve özgürlükleri yasalarla kazanılır.
7	(3)	Her tür ayrımcılık ve toplumsal dışlama demokrasiye aykırıdır.
8	(4)	Demokrasi insan iradesine önem verir.
9*		Demokrasiyi bir yaşam biçimine dönüştürmek eğitimle mümkündür.
10*		İyi bir vatandaş olmak için bireyin hak ve özgürlüklerini bilmesi yeterlidir.
11	(5)	Toplumsal eşitsizlik insan haklarına aykırıdır.
12*		Farklı düşünce ve kültürel değerler toplumsal yaşamı zorlaştırır.
13*		Karşılaşılan sorunlar bireysel davranışlarla çözümlenmelidir.
14	(6)	Sorunların çözümünde her çeşit düşünce açık olmak demokratik bir davranıştır.
15	(7)	Birlikte yaşamak için diyalog ve etkili iletişim önemlidir.
16*		Demokratik toplum yaşamında işbölümü olmalıdır.
17*		Kişi kendi hak ve özgürlüklerini özgürce kullanabilir.
18*		Kişi hak ve özgürlüklerini yalnızca demokratik bir ortamda kullanabilir.
19	(8)	Demokrasinin temelinde karşılıklı anlayış ve güven vardır.
20	(9)	Demokrasilerde kişisel hakların kullanımı anayasal güvence altına alınmalıdır.
21	(10)	Demokratik devlet insan onuruna yakışan en uygun devlet biçimidir.
22*		Demokratik bir ülkede vatandaşlık haklarından kısmen taviz verilir.
23*		Hak ve özgürlüklerin korunup geliştirilmesinde sivil toplum kuruluşları önemlidir.
24*		Devletin istediği insan tipini yetiştirmek vatandaşlık eğitimiyle mümkündür.
25*		Demokratik bir devlette güçlülerin hâkimiyeti olmalıdır.
26	(11)	Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara uyulmalıdır.
27*		Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallardan hiç kimseye ayrıcalık tanınmaz.

Tablo 3.3. (devamı)

28	(12)	Vatandaşlık eğitiminde bireye demokratik olarak yaklaşılmalıdır.
29*		Bireyin nasıl vatandaş haline geleceği verilecek vatandaşlık eğitimiyle mümkündür.
30*		En iyi vatandaş vergisini veren vatandaşdır.
31*		Demokrasinin yerleşmesi için bireyin yaşam boyu eğitime ihtiyacı vardır.
32*		Kişi hak ve özgürlüklerini kendisi korumalıdır.
33*		İnsan hakları uygulamaları hayata geçirilirken birey esas alınmalıdır.
34	(13)	İnsan hakları bireyin başkalarına zarar vermeden kullanabildiği özgürlüklerdir.
35*		Bireylerin bir arada huzur içinde yaşamaları için karşılıklı hoşgörü olmalıdır.
36	(14)	İnsan haklarına saygının olduğu yerde demokratik kurallara saygı vardır.
37	(15)	Hak ve özgürlükler ihlal edildiğinde demokratik çözüm yollarına başvurulmalıdır.
38*		Demokrasilerde etkin katılım söz konusudur.
39*		Devlet yönetime katılımın yüksek olması demokrasinin gelişmesini sağlar.
40*		Vatandaşlık için bir devletin vatandaşı olmak yeterlidir.

* : Ölçekte yer almayan maddeleri göstermektedir.

() : Ölçekte yer alan madde numarasını göstermektedir.

Ölçek 5'li Likert tipinde hazırlanmış olup, maddeler “Kesinlikle Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle Katılmıyorum” biçimde derecelendirilmiştir. Olumlu maddeler ise “Kesinlikle Katılıyorum” maddesinden başlayarak 5'ten 1'e doğru; olumsuz maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum” maddesinden başlayarak 1'den 5'e doğru puanlandırılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Ölçek araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 15,0 programı kullanılmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin belirlenmesinde madde toplam korelasyonu dikkate alınmış ve yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır.

Geliştirilen tutum ölçeği verilerinin çözümlenmesinde, yüzde, ortalama, frekans dağılımları, standart sapma hesaplamaları ve “t-testi” kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın bulguları istatistiksel olarak çözümlenmiş; sonuçlar tablolar ve grafikler halinde sunulmuştur.

4.1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere öğrenciler ne derece katılmaktadırlar?

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere öğrenciler ne derece katılmaktadırlar? Şeklinde ifade edilen alt probleme ait sonuçlar aşağıda verilmiştir.

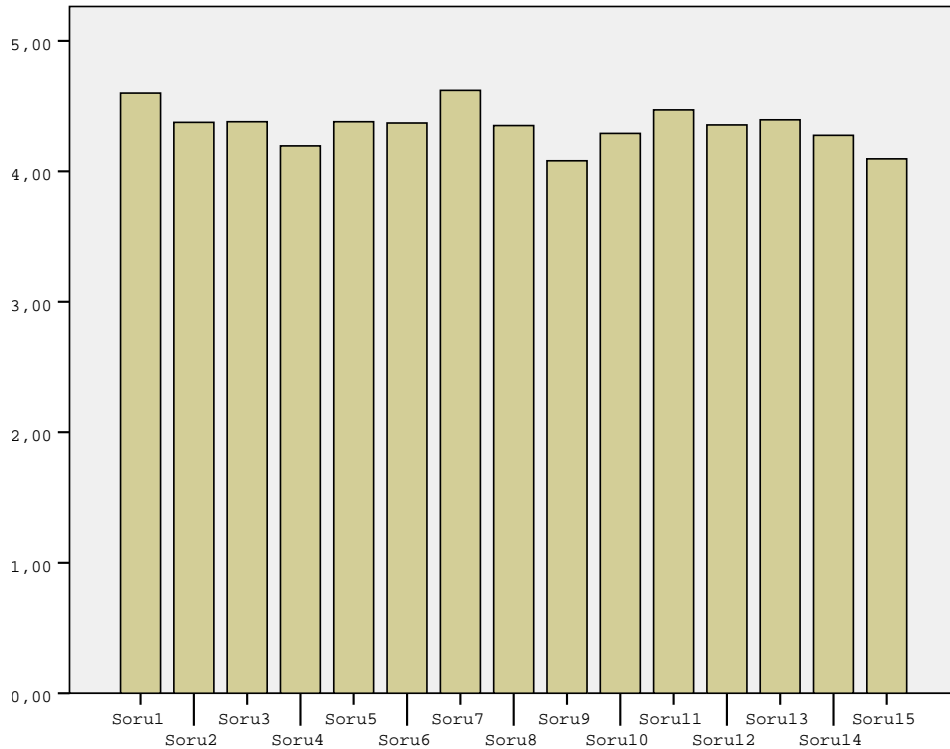
Tablo 4.1.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programından çıkartılan maddelere öğrencilerin verdikleri cevapların betimsel istatistiği

Madde No	N	\bar{X}	SS.	Katılım Düzeyi (%)
Madde 1	200	4.6	.802	89.5
Madde 2	200	4.37	.887	87
Madde 3	200	4.38	.985	83.5
Madde 4	200	4.19	.917	79.5
Madde 5	200	4.38	1.06	86.5
Madde 6	200	4.37	.816	87.5
Madde 7	200	4.62	.638	91.5
Madde 8	200	4.35	.949	85
Madde 9	200	4.08	.994	72.5
Madde 10	200	4.29	1.03	83.5
Madde 11	200	4.47	.85	89.5
Madde 12	200	4.35	.934	84.5
Madde 13	200	4.39	.896	84
Madde 14	200	4.27	.966	82
Madde 15	200	4.27	1.03	76.5
Ortalamalar	200	4.34	.92	82.16

Tablo 4.1 incelendiğinde İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi öğretim programı kazanımları kapsamında hazırlanan maddelere öğrencilerin tutum puanları ortalamalarının 4.62 ile 4.08 arasında değiştiği görülmektedir. En yüksek ortalamaya 4.62 ile Madde 7, en düşük ortalamaya ise 4.08 ile Madde 9 sahiptir. Buna bağlı olarak öğrencilerin maddelere katılım düzeyi % 91.5 ile % 72.5 arasında değişmektedir. En yüksek düzeyde katılım Madde 7'ye (% 91.5), en düşük düzeyde katılım ise Madde 9 (%72.5)'a olmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelerin standart sapmaları 1.06 ile .638 arasında değişme gösterirken, maddelerin standart sapma ortalaması .92 olarak bulunmuştur. En yüksek ve en düşük standart sapma oranları arasındaki fark .422'dir. Bu da, maddeler arasındaki anlamsal bağlantının güçlü olduğunu göstermektedir. Maddelerin tutum puanlarının genel ortalaması 4.34 iken, genel katılım düzeyi % 82.16 olarak bulunmuştur.

Grafik 4.1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılım ortalamaları

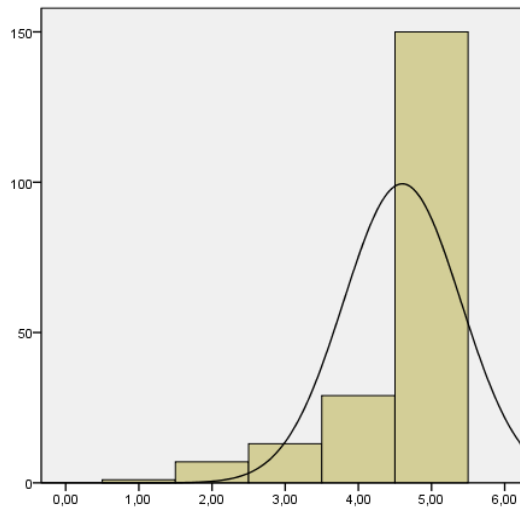
Tablo 4.2.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 1'in betimsel istatistiği

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 1	179	89.5	13	6.5	8	5	200	4.6	.802

Tablo 4.2'teki "Bütün insanlar vatandaşlık hakları bakımından eşittir" (madde 1) maddesi incelendiğinde, 179 öğrencinin (% 89.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 6.5'i (13 kişi) kararsız iken, % 5'i (8 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 1'in genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.6, standart sapması ise (SS.) .802 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 89.5'tir. Bu doğrultuda öğretim programında yer alan, bütün insanların vatandaşlık hakları bakımından eşit olduğu ve hiçbir kurum, kuruluş, unvan veya makamda bulunan insanların ayrıcalıklı bir konumda olmadığı, herkesin eşit vatandaşlık haklarına sahip olduğu yönündeki görüş öğrenciler tarafından büyük ölçüde kabul görmektedir.

Grafik 4.2. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 1'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

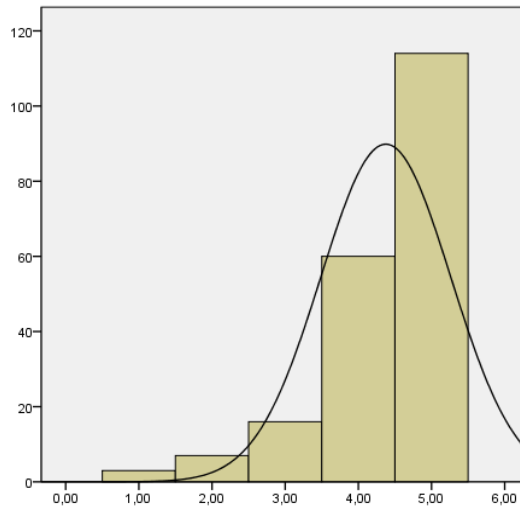
Tablo 4.3.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 2'in betimsel istatistiği

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 2	174	87	16	8.0	10	5	200	4.37	.887

Tablo 4.3'teki "İnsanın varlığını ve onurunu koruyan insan haklarıdır" (madde 2) maddesi incelendiğinde, 174 kişinin (% 87) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 8'i (16 kişi) kararsız iken, % 5'i (10 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 2'nin genel katılım ortalaması (\bar{X}) 4.37, standart sapması ise (SS.) .887 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 87'tir. Bu doğrultuda öğretim programında yer alan, insanın sadece insan olmasından kaynaklanan temel haklarının olduğu ve bu hakların İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi tarafından korunup, geliştirildiğini vurgulayan madde yüksek katılım almıştır.

Grafik 4.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 2'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

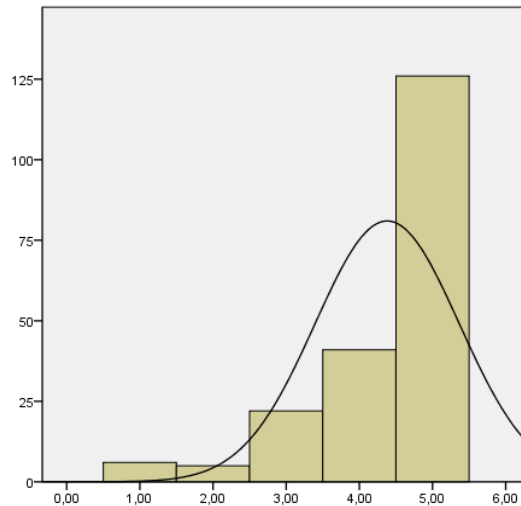
Tablo 4.4.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 3'ün betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 3	167	83.5	22	11	11	6,5	200	4.38	.985

Tablo 4.4'teki "Her tür ayrımcılık ve toplumsal dışlama demokrasiye aykırıdır" (madde 3) maddesi incelendiğinde, 167 öğrencinin (% 83.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 11'i (22 kişi) kararsız iken, % 6.5'i (11 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 3'ün genel katılım ortalaması (\bar{X}) 4.38, standart sapması ise (SS.) .985 olarak bulunmuştur.

Uyguladığımız tutum ölçeğinde "Her tür ayrımcılık ve toplumsal dışlama demokrasiye aykırıdır" maddesinin yanına bir öğrencinin "Olmaması gerekir, ama var." olarak not düşmesi ise düşündürücüdür. Bu noktada, teorik olarak her ne kadar demokrasi kültürü öğrencilere aşılarmaya çalışılsa da, bunu toplumsal yaşamımızda davranış haline dönüştüremediğimiz sürece teoriden öteye geçmeyecektir.

Grafik 4.4. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 3'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

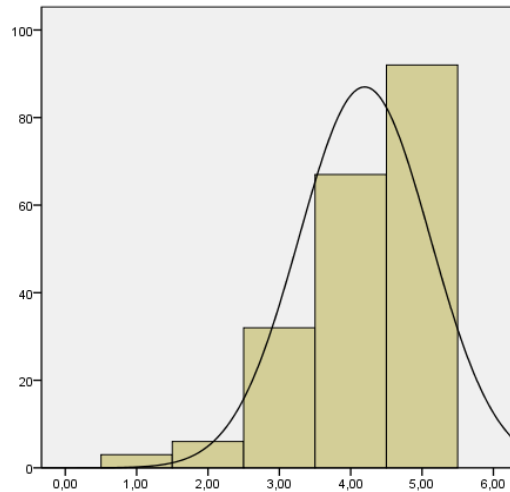
Tablo 4.5.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 4'ün betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 4	159	79.5	32	16	9	4.5	200	4.19	.917

Tabloda 4.5'teki "Demokrasi insan iradesine önem verir" (madde 4) maddesi incelendiğinde, 159 öğrencinin (% 79.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 16'sı (32 kişi) kararsız iken, % 4.5'i (9 kişi) katılmadığını belirtmiştir. Madde 4'ün genel katılım ortalaması (X) 4.19, standart sapması ise (SS.) .917 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 79.5 olmasına rağmen, öğrencilerin % 16'sının (32 kişi) kararsız olduğunu ifade etmesi dikkat çekmektedir. Öğrencilerin verdiği cevaplardan da anlaşılacağı üzere, demokrasi sisteminde insanın yeri ve önemi konusunda, öğrencilere daha ayrıntılı bilgiler verilmeli ve alt hedefler oluşturulmalıdır.

Grafik 4.5. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 4'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

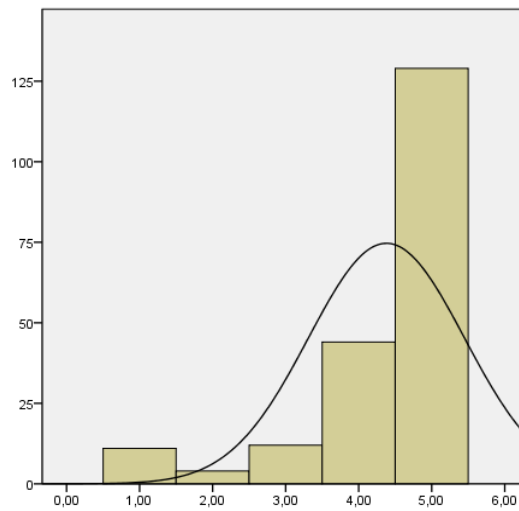
Tablo 4.6.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 5'in betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 5	173	86	12	6	15	7.5	200	4.38	1.06

Tablo 4.6'daki "Toplumsal eşitsizlik insan haklarına aykırıdır" (madde 5) maddesi incelendiğinde, 173 öğrencinin (% 86) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 6'ı (12 kişi) kararsız iken, % 7.5'i (15 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 5'in genel katılım ortalaması (\bar{X}) 4.38, standart sapması ise (SS.) 1.06 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 86'dır. Gerek Madde 3 (Hür tür ayrımcılık ve toplumsal dışlama demokrasiye aykırıdır), gerekse Madde 5 (Toplumsal eşitsizlik insan haklarına aykırıdır)'de programın önemle üzerinde durduğu toplumsal eşitlik algısı ölçülmeye çalışılmıştır. Aldığımız yanıtlar doğrultusunda her iki maddede de, öğrencilerin toplumsal eşitliği önemseydiği ve toplumsal eşitliğin korunması gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Grafik 4.6. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 5'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

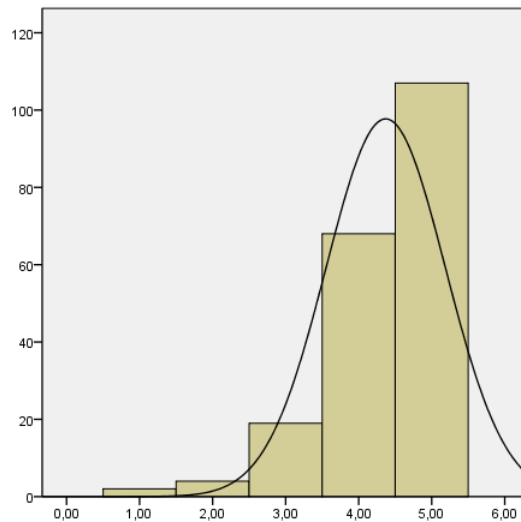
Tablo 4.7.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 6'n betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 6	175	87.5	19	9.5	6	3	200	4.37	.816

Tablo 4.7'teki "Sorunların çözümünde her çeşit düşünceye açık olmak demokratik bir davranıştır" (madde 6) maddesi incelendiğinde, 175 öğrencinin (% 87.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 9.5'i (19 kişi) kararsız iken, % 3'ü (6 kişi) katılmadığını belirtmiştir. Madde 3'ün genel katılım ortalaması (\bar{X}) 4.37, standart sapması ise (SS.) .816 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8 Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programının kazanımlarından elde edilen, her tür düşünce, görüş ve ifadeye açık olan, demokratik hak ve özgürlüklerini bilen yurttaşlar yetirilmesi hususundaki maddenin genel katılım düzeyi % 87.5'tir.

Grafik 4.7. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 6'ya öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

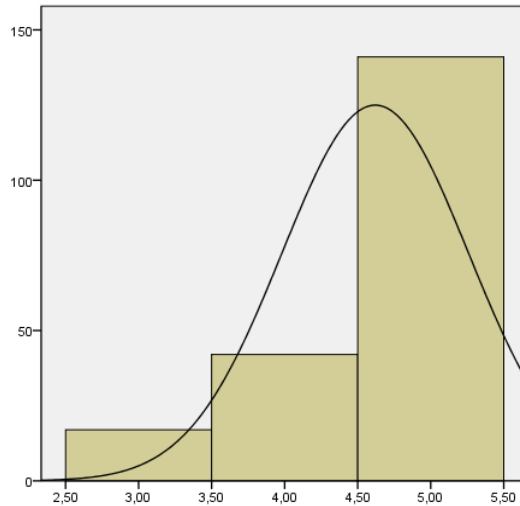
Tablo 4.8.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 7'n betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 7	183	91.5	17	8.5	0	0	200	4.62	.638

Tablo 4.8'deki “Birlikte yaşamak için diyalog ve etkili iletişim önemlidir.” (madde 7) maddesi incelendiğinde, 183 öğrencinin (% 91.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 8.5'i (17 kişi) kararsız iken, maddeye katılmayan olmamıştır. Madde 7'nin genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.62, standart sapması ise (SS.) .638 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 91.5'dir. Diğer maddelerle kıyasladığımızda madde en yüksek katılımı almış ve bu maddeye katılmadığını belirten öğrenci olmamıştır. Bu nedenle öğrenciler tarafından en çok kabul gören, “Birlikte yaşamak için diyalog ve etkili iletişim önemlidir” (Madde 7) maddesi olmuştur.

Grafik 4.8. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 7'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

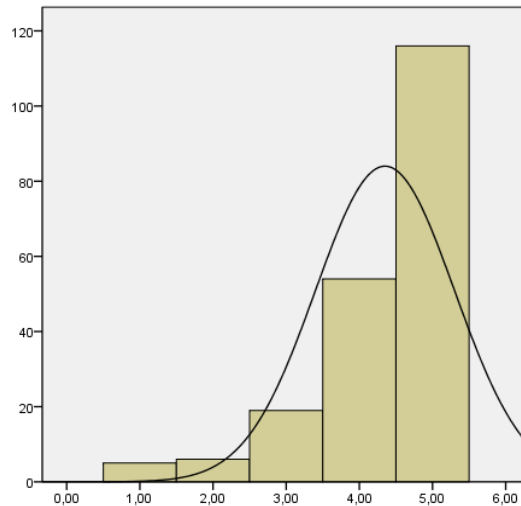
Tablo 4.9.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 8'in betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 8	170	85	19	9.5	11	5.5	200	4.35	.949

Tablo 4.9'daki "Demokrasinin temelinde karşılıklı anlayış ve güven vardır" (madde 8) maddesi incelendiğinde, 170 öğrencinin (% 85) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 9.5'i (19 kişi) kararsız iken, % 5.5'i (11 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 8'in genel katılım ortalaması (\bar{X}) 4.35, standart sapması ise (SS.) .949 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 85'tir. Program, demokrasinin temelleri olan karşılıklı anlayış, güven ve hoşgörü gibi kavramları yoğun bir şekilde işlemiştir. Bu doğrultuda, programdan çıkardığımız maddeye aldığımız yanıtlar, programın amacına ulaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Grafik 4.9. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 8'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

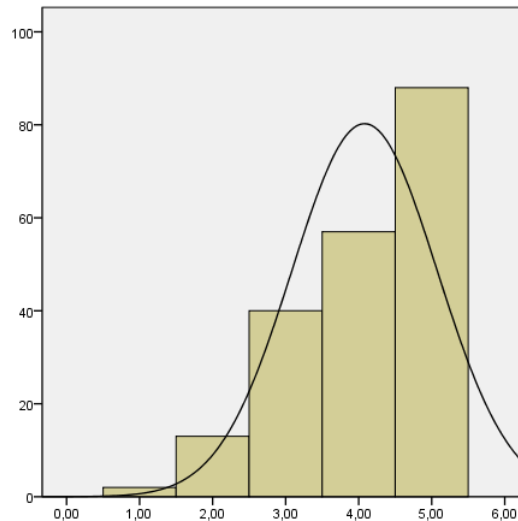
Tablo 4.10.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 9'un betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 9	145	72.5	40	20	15	7.5	200	4.08	.994

Tablo 4.10'daki "Demokrasilerde kişisel hakların kullanımı anayasal güvence altına alınmalıdır" (madde 9) maddesi incelendiğinde, 145 öğrencinin (% 72.5) katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 20'si (40 kişi) kararsız iken, % 7.5'i (15 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 9'un genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.08, standart sapması ise (SS.) .994 bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 72.5'dir. Öğrencilerden 40 kişi (% 20) kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu sonuç bize öğrencilerin kişisel haklarının nasıl güvence altına alınacağı hususunda fazla bilgilerinin olmadığını gösterir. Bu nedenle, demokratik toplumlarda yasal hak ve özgürlüklerin anayasal güvence altında olduğu hususu vurgulanması gerekmektedir.

Grafik 4.10. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 9'a öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

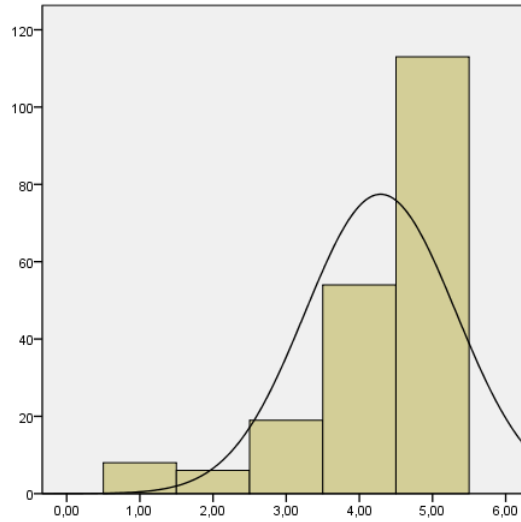
Tablo 4.11.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 10'un betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 10	167	83.5	19	9.5	14	7	200	4.29	1.03

Tablo 4.11'deki "Demokratik devlet insan onuruna yakışan en uygun devlet biçimidir" (madde 10) maddesi incelendiğinde, 167 öğrencinin (% 83.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 9.5'i (19 kişi) kararsız iken, % 7'si (17 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 10'nun tutum ortalaması (X) 4.29, standart sapması ise (SS.) 1.03 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 83.5'tir. Bu sonuç bize, demokratik bir varlık olan insana, en uygun devlet biçiminin demokratik devlet olduğunun, öğrenciler tarafından da kabullenildiğini gösterir.

Grafik 4.11. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 10'a öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

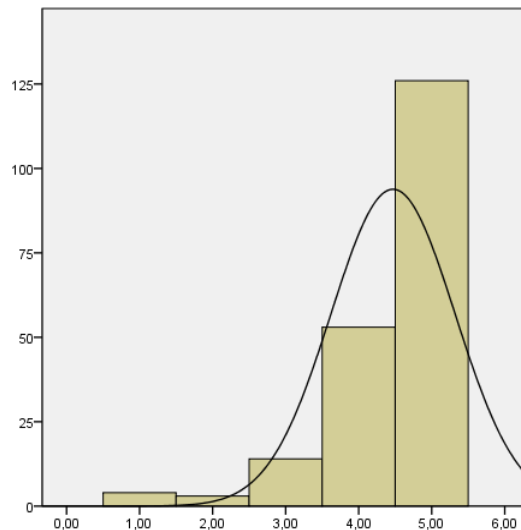
Tablo 4.12.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 11'in betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 11	179	89.5	14	7	7	3.5	200	4.47	.850

Tablo 4.12'deki "Toplamsal yaşamı düzenleyen kurallara uyulmalıdır" (madde 11) maddesi incelendiğinde, 179 öğrencinin (% 89.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 7'si (14 kişi) kararsız iken, % 3.5'i (7 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 11'in tutum ortalaması (\bar{X}) 4.47, standart sapması ise (SS.) .850 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 89.5'tir. Maddeye, 14 kişinin (% 7) kararsız olduğunu ifade etmesi, toplumsal yaşam kurallarına daha fazla vurgu yapılması gerektiğini göstermektedir.

Grafik 4.12. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 11'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

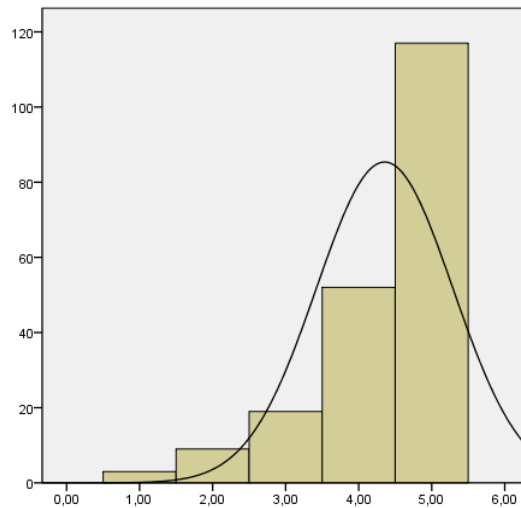
Tablo 4.13.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 12'in betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 12	169	84.5	19	9.5	12	6	200	4.35	.934

Tablo 4.13'teki "Vatandaşlık eğitiminde bireye demokratik olarak yaklaşılmalıdır" (madde 12) maddesi incelendiğinde, 169 öğrencinin (% 84.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 9.5'i (19 kişi) kararsız iken, % 6'sı (12 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 12'nin genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.35, standart sapması ise (S) .934 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 84.5'tir. Öğretim programının en temel amacı, vatandaşlık hak ve özgürlüklerini bilen, demokrasi bilincine ulaşmış ideal vatandaşların yetiştirilmesidir. İdeal vatandaşlar yetiştirilirken, ilk önce eğitim sürecindeki eğitimcilerin aldığı tutum ve tavırlar, bu dersinin formatına uygun olması gerekmektedir.

Grafik 4.13. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 12'ye öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

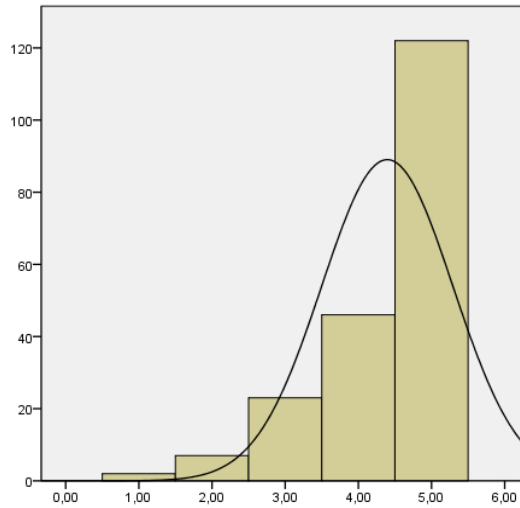
Tablo 4.14.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 13'ün betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 13	168	84	23	11.5	9	4.5	200	4.39	.896

Tablo 4.14'teki "İnsan hakları bireyin başkalarına zarar vermeden kullanabildiği özgürlüklerdir" (madde 13) maddesi incelendiğinde, 168 öğrencinin (% 84) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 11.5'i (23 kişi) kararsız iken, % 4.5'u (9 kişi) katılmadığını belirtmiştir. Madde 13'ün genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.39, standart sapması ise (SS.) .896 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 84'tir. Bu doğrultuda öğrencilerin sahip olduğu hak ve özgürlüklerinin sınırlarının nerede başlayıp, nerede biteceği hususunda yeterlilik kazandığı söylenebilir.

Grafik 4.14. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 13'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

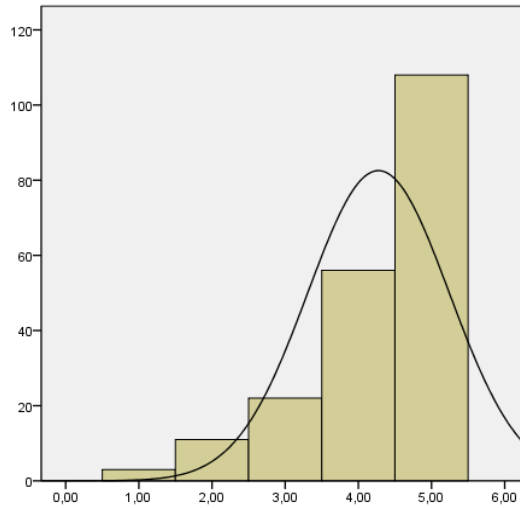
Tablo 4.15.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 14'ün betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 14	164	82	22	11	14	7	200	4.27	.966

Tablo 4.15'teki "İnsan haklarına saygının olduğu yerde demokratik kurallara saygı vardır" (madde 14) maddesi incelendiğinde, 164 öğrencinin (% 82) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 11'i (22 kişi) kararsız iken, % 7'si (14 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 14'ün genel tutum ortalaması (\bar{X}) 4.27, standart sapması ise (SS.) .966 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 82.5'tir. Bu doğrultuda öğrencilerin, insan hakları ve demokratik kuralların bir birini tamamladığı bilincine vardığı yorumu yapılabilir.

Grafik 4.15. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 14'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

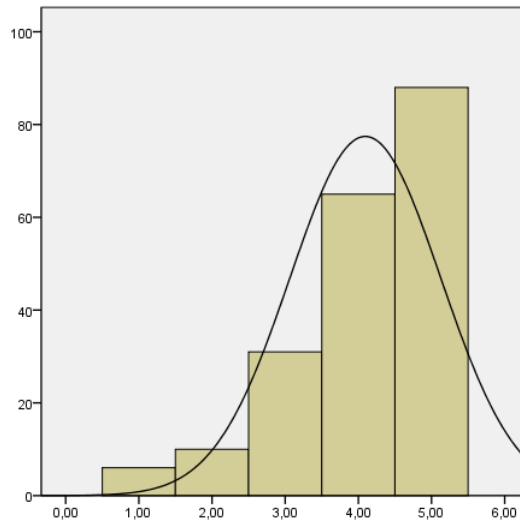
Tablo 4.16.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 15'in betimsel analizi

Madde No	Katılan 4+5		Kararsız 3		Katılmayan 1+2		N	\bar{X}	SS.
	f	%	f	%	f	%			
Madde 15	153	76.5	31	15.5	16	8	200	4.09	1.03

Tablo 4.16'daki "Hak ve özgürlükler ihlal edildiğinde demokratik çözüm yollarına başvurulmalıdır" (madde 15) maddesi incelendiğinde, 153 öğrencinin (% 76.5) maddeye katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin % 15.5'i (31 kişi) kararsız iken, % 8'i (16 kişi) maddeye katılmadığını belirtmiştir. Madde 15'in genel tutum ortalaması (X) 4.09, standart sapması ise (SS.) 1.03 olarak bulunmuştur.

İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddenin genel katılım düzeyi % 76.5'tir. Bu oran diğer maddelere göre düşük olduğu dikkat çekmektedir. Kararsız seçeneğinde % 15 (31 kişi) oranında birikmenin olduğu gözlenmektedir. Buradan hareketle programın, hak ve özgürlüklerin ihlal edilmesi durumunda öğrencilerin demokratik çözüm yollarına yönlendirilmesi hususunda, daha fazla bilgi verilmesi gerekmektedir.

Grafik 4.16. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen Madde 15'e öğrencilerin verdikleri cevapların dağılımı

4.2. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın ikinci alt problemini oluşturan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı cinsiyete göre bir farklılık olup olmadığına dair analiz sonuçları Tablo 4.17’de verilmiştir.

Tablo 4.17.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı cinsiyet değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	SS.	t	p
Kız	103	65.47	7.38	-.487	.627
Erkek	97	64.96	7.31		

Tablo 4.17’deki t-testi sonuçlarına göre, İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t = -.487$; $P > .05$]. Kız öğrencilerin maddelere katılım düzeyinin ortalaması $X=65.47$ iken, erkek öğrencilerin ortalaması ise $X=64.96$ olarak bulunmuştur.

4.3. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelere katılımı sosyo-ekonomik düzeye göre bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın üçüncü alt problemini oluşturan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımı okullar arasındaki sosyo-ekonomik duruma göre bir farklılaşma olup olmadığına dair analiz sonuçları Tablo 4.18’de verilmiştir.

Tablo 4.18.

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımında sosyo-ekonomik durum değişkenine göre farklılığı için t-testi sonuçları

Sosyo-ekonomik Düzy	N	\bar{X}	S	t	p
Yüksek	100	66.43	7.55	2.34	.020
Düşük	100	64.03	6.94		

Tablo 4.18'deki t-testi sonuçlarına göre, İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılım sosyo-ekonomik düzye göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [$t= 2.34$; $P < .05$]. Sosyo-ekonomik düzyeyi yüksek olan okullardaki öğrencilerin görüşlerin ortalaması $X=66.43$ iken, sosyoekonomik düzyeyi düşük okullardaki öğrenci görüşlerin ortalaması $X= 64.03$ olarak bulunmuştur. Aradaki sayısal fark istatistiksel açıdan sosyo-ekonomik düzyeyi yüksek okullar lehine anlamlıdır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında uygulanmaya başlanan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere öğrencilerin tutumlarını ölçmeye yönelik yapılan çalışma sonuçları ve bu sonuçlara dayalı olarak önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç

Araştırma sonunda elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen maddelerin genel katılım düzeyi % 82.16 olarak bulunmuştur.

2. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen “Birlikte yaşamak için diyalog ve etkili iletişim önemlidir” (madde 7) maddesi % 91.5 oranında bir katılım almıştır. Programın temel amaçlarında toplumsal çatışma ve gerginliklerin ortadan kaldırılarak toplumsal huzur ve refahın sağlanması gerekliliği üzerinde önemle durulmuştur. Bunun da karşılıklı diyalog ve etkili iletişimden geçtiği vurgulanmıştır. Bu maddenin öğrenciler tarafından yüksek bir katılım alması programın amacına ulaştığı şeklinde yorumlanabilir.

3. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı kazanımlarından elde edilen “Demokrasilerde kişisel hakların kullanımı anayasal güvence altına alınmalıdır” (madde 9) maddesinin katılım düzeyinin % 72.5 olduğu, bunun da diğer maddelerle kıyaslandığında katılım düzeyinin düşük olduğu saptanmıştır.

4. İlköğretim (8.Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılımı cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır [$t = -.487$; $P > .05$].

5. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddelere katılım sosyo-ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık göstermiştir. Durumun sosyo-ekonomik düzeyi yüksek okullar lehine anlamlı olduğu saptanmıştır [$t = 2.34$; $P < .05$].

5.2. Öneriler

İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programına ve uygulanmasına yönelik öneriler:

1. İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlardan elde edilen maddeler büyük ölçüde katılım sağlamalarına rağmen, yasal hakların kullanımı ve korunması hususunda öğrencilerin kararsızlık oranının diğer maddelere oranla yüksek olduğu görülmüştür. Yasal hakların kullanımı ve korunması hususunda daha ayrıntılı bilgi verilebilir ya da daha açıklayıcı örnekler sunulabilir.

2. Gerek Türk Milli Eğitimin amaçlarında, gerekse İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programının amaçları arasında yer alan, hak ve özgürlükleri bilen etkin vatandaşlar yetiştirilmesi hususunda teorik bilgidен ziyade, uygulamaya dönük sınıf içi veya sınıf dışı sosyal aktivitelere daha fazla yer verilebilir.

3. 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında ilköğretim 8. sınıflarda seçmeli olarak uygulanan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin uygulanmasına daha fazla önem verilmeli; diğer derslerle birlikte uygulamaya gidilmemeli, ders kendi saati ve programına uygun bir şekilde uygulanmalıdır.

4. 2011-2012 eğitim ve öğretim döneminde zorunlu olacak olan İlköğretim (8. Sınıf) Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi dersinin ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları hazırlık sürecindedir. Ders kitaplarında gerçek hayattan alınmış olay ve yaşam hikâyelerine yer verilmesi öğrencilerin derse olan motivasyon ve katılımını olumlu yönde etkileyebilir.

KAYNAKÇA

- Altunya, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aybay, R. (1982). *Türk vatandaşlık hukuku: Ders Kitabı ve Temel Yasa Metinleri*. Ankara: A.Ü.S.B.F. Basın Yayın Yüksek Okulu.
- Ayhan, H. (1995). *Eğitim bilimlerine giriş*. İstanbul: Şule Yayınları.
- Başaran, T. (2007). *İlköğretim okullarında vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programının uygulanışına ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Beetham, D. ve Boyle, K. (1998). *Demokrasinin temelleri*.(Çev. V. Bıçak). Ankara: Liberte Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. (1997). *Program geliştirme. "Kaynak Metinler"*. (2.Baskı). Konya: Kuzucular Ofset Yayınları.
- Büyükkaragöz, S. ve Kesici, Ş. (1998). *Demokrasi ve insan hakları eğitimi*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Büyükkaragöz, S.,Muşta, M. Yılmaz, H. Pilten, Ö. (1997). *Eğitime giriş*. Konya: Güney Ofset Yayınevi.
- Candan, R. (2006). *İlköğretim II. kademedeki 7. ve 8. sınıfta okutulan vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinin öğretimi ve öğretiminde karşılaşılan güçlükler (Ardahan örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Caner, H. (1965). *Yurttaşlık bilgisi*. İzmir: Karınca Matbaacılık.
- Dahl. R.A. (2001). *Demokrasi üstüne*. (Çev. B. Kadioğlu). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Değirmencioğlu, Ç.(1977). "Eğitime bilimsel yaklaşım: Eğitim bilim".Küçükahmet, L. (Ed.). *Eğitim bilimlerine giriş* (ss.1-15). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demirel, Ö. (1997). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Ugem Yayınları.
- Demirtaş, H. ve Güneş H. (2002). *Eğitim yönetimi ve denetimi sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2004). *Modern toplumda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Doğan, V. (1999). *Türk vatandaşlık hukuku*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Duman, T. Karakaya, N. ve Yavuz, N. (2003). *Vatandaşlık bilgisi*. Ankara: Gündüz ve Yayıncılık.
- Erden, A. M. (1995). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Erdoğan, M. (2004). *Anayasal demokrasi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Ertürk, S. (1991). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Meteksan Yayınevi.
- Fidan, N. ve Erden, M. (1988). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Başkent Yayınevi.
- Filiz, S. B. (2006). "Eğitimle ilgili kavramlar". Özdemir, M. Ç. (Ed). *Eğitim bilimlerine giriş* (ss. 1-25). Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Gülmez, M. (1994)(2001). *İnsan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: T.O.D.A.İ. Enstitüsü Yayınları.
- Gündüz, M. ve Gündüz, F. (2007). *Yurttaşlık bilinci*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürbüz, G. (2006). *İlköğretim 7. ve 8. sınıflarda vatandaşlık bilgisi dersinde demokrasi eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.

- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar-ilkeler-teknikler*. Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, M. (2006). *İlköğretim 8. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersinde yer alan kazanımların kazanılmışlık düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Keşen, Y. K. (2000). *İnsan hakları eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kıncal, R. Y. (2004). *Vatandaşlık bilgisi*. İstanbul: Nobel Yayınları.
- Kıncal, R.Y. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kıroğlu, K.. (2006). *İlköğretim programları*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Nas, R. (2003). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Nomer, E. (1997). *Vatandaşlık hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Oğuzkan, A. F. (1981). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Önal, S. ve Ada, S. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Öymen, H. R. (1979). *Eğitime giriş*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- Resmi Gazete, 27256, 12.06.2009.
- Resmi Gazete,14574, 24.06.1973.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Sönmez, V. (1986). *Program geliştirme el kitabı*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Şaylan, G. (1998). *Demokrasi ve demokrasi düşüncesinin gelişmesi*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Tebliğler Dergisi, 126, 14.09.2010.
- Uyangör, N. (2007). *İlköğretim 7. Sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi programının değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uygun, O. (1996). *Türkiye’de demokrasi ve insan hakları*. Ankara: T.O.D.A.İ. Enstitüsü Yayınları.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Alkım Yayıncılık.
- Yavuz, M. (2007). “Eğitimle ilgili temel kavramlar” Gürsel, M. ve Hesapçıoğlu, M. (Ed). *Eğitim bilimine giriş* (ss. 11-27). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, D. (2002). *Vatandaşlık bilgisi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yiğittir, S. (2003). *İlköğretim 7. sınıf vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi özel amaçlarının gerçekleştirilebilirlik düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

EKLER

EK-1: İzin Belgesi

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

07 NİSAN 2011

Sayı : B.08.4.MEM.4.42.00.19-605.99/
Konu : Araştırma izni

14713

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi : 30/03/2011 tarihli ve B.30.2.ATA.0.70.72.00/00-554-6027 sayılı yazı

Enstitünüz Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi Nadir BAŞTÜRK'ün "Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programındaki Kazanımların Kazanımlılık Düzeyinin Ölçülmesi İle Basındaki Vatandaşlık ve Demokrasi Algısının, Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programına Yansımalarının Değerlendirilmesi" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Üniversiteniz tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen araştırmanın, Meram Vali Necati Çetinkaya İÖO, Meram İhsan Özkaşıkçı İÖO, Selçuklu Osmangazi İÖO, Selçuklu Vali İhsan Dede İÖO 8. Sınıf Öğrencilerine uygulanmasında sakınca görülmemektedir

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen nüshalar kullanılacak olup sonucun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini rica ederim.

İsmail KARADAĞ
Vali a.
Vali Yardımcısı

EK:
Anket Formu(3 Sayfa)

EK-2: Tutum Ölçeği

AÇIKLAMA

Sevgili Öğrenciler;

Bu çalışma, vatandaşlık ve demokrasi eğitimiyle ilgili düşüncelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Vereceğiniz cevaplar vatandaşlık eğitimi ve çalışmam hakkında önemli veriler vereceği kanısındayım. Bu yüzden cevaplar skalasını işaretlerken lütfen gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtmaya dikkat ediniz. Cevaplarınızı vermenden önce cevaplar skalasındaki sayısal verilerin ne anlama geldiğini okuyunuz.

Tutum ölçeğinin üzerine herhangi bir isim veya bilgi vermenize gerek yoktur. Sadece okulunuzu, şubenizi ve cinsiyetinizi yazmanız yeterli olacaktır.

Çalışmaya vereceğiniz katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Nadir BAŞTÜRK
Sosyal Bilgiler Eğitimi
Yüksek Lisans Öğrencisi

Değerlendirme Ölçeği

- 1-Kesinlikle Katılıyorum
- 2-Katılıyorum
- 3-Kararsızım
- 4-Katılmıyorum
- 5-Kesinlikle Katılmıyorum

Okul Adı:.....	
Sınıf	Cinsiyet
8/.....	Kız () Erkek ()

SORULAR	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Bütün insanlar vatandaşlık hakları bakımından eşittirler.	()	()	()	()	()
2. İnsanın varlığını ve onurunu koruyan insan haklarıdır.	()	()	()	()	()
3. Her tür ayrımcılık ve toplumsal dışlama demokrasiye aykırıdır.	()	()	()	()	()
4. Demokrasi insan iradesine önem verir.	()	()	()	()	()
5. Toplumsal eşitsizlik insan haklarına aykırıdır.	()	()	()	()	()
6. Sorunların çözümünde her çeşit düşünceye açık olmak demokratik bir davranıştır.	()	()	()	()	()
7. Birlikte yaşamak için diyalog ve etkili iletişim önemlidir.	()	()	()	()	()
8. Demokrasinin temelinde karşılıklı anlayış ve güven vardır.	()	()	()	()	()
9. Demokrasilerde kişisel hakların kullanımı anayasal güvence altına alınmalıdır.	()	()	()	()	()
10. Demokratik devlet insan onuruna yakışan en uygun devlet biçimidir.	()	()	()	()	()
11. Toplumsal yaşamı düzenleyen kurallara uyulmalıdır.	()	()	()	()	()
12. Vatandaşlık eğitiminde bireye demokratik olarak yaklaşılmalıdır.	()	()	()	()	()
13. İnsan hakları bireyin başkalarına zarar vermeden kullanabildiği özgürlüklerdir.	()	()	()	()	()
14. İnsan haklarına saygının olduğu yerde demokratik kurallara saygı vardır.	()	()	()	()	()
15. Hak ve özgürlükler ihlal edildiğinde demokratik çözüm yollarına başvurulmalıdır.	()	()	()	()	()

EK-3

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BİLDİRİSİ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu; İnsanlık topluluğunun bütün bireyleriyle kuruluşlarının bu Bildirgeyi her zaman göz önünde tutarak eğitim ve öğretim yoluyla bu hak ve özgürlüklere saygıyı geliştirmeye, giderek artan ulusal ve uluslararası önlemlerle gerek üye devletlerin halkları ve gerekse bu devletlerin yönetimi altındaki ülkeler halkları arasında bu hakların dünyaca etkin olarak tanınmasını ve uygulanmasını sağlamaya çaba göstermeleri amacıyla tüm halklar ve uluslar için ortak ideal ölçüleri belirleyen bu İnsan Hakları Evrensel Bildirgesini ilan eder.

Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2- Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir. Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayırım gözetilmeyecektir.

Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 4- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.

Madde 5- Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez.

Madde 6- Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır.

Madde 7- Herkes yasa önünde eşittir ve ayırım gözetilmeksizin yasanın korunmasından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkesin bu Bildirgeye aykırı her türlü ayırım gözetici işleme karşı ve böyle işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı eşit korunma hakkı vardır.

Madde 8- Herkesin anayasa yada yasayla tanınmış temel haklarını çiğneyen eylemlere karşı yetkili ulusal mahkemeler eliyle etkin bir yargı yoluna başvurma hakkı vardır.

Madde 9- Hiç kimse keyfi olarak yakalanamaz, tutuklanamaz ve sürgün edilemez.

Madde 10- Herkesin, hak ve yükümlülükleri belirlenirken ve kendisine bir suç yüklenirken, tam bir şekilde davasının bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından hakça ve açık olarak görülmesini istemeye hakkı vardır.

Madde 11

1. Kendisine bir suç yüklenen herkes, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanındığı açık bir yargılama sonunda, yasaya göre suçlu olduğu saptanmadıkça, suçsuz sayılır.

2. Hiç kimse işlendiği sırada ulusal yada uluslararası hukuka göre bir suç oluşturmayan herhangi bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz. Kimseye suçun işlendiği sırada uygulanabilecek olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

Madde 12- Kimsenin özel yaşamına, ailesine konutuna ya da haberleşmesine keyfi olarak karışılmaz, şeref ve adına saldırılamaz. Herkesin bu gibi karışma ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 13

1. Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.

2. Herkes , kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.

Madde 14

1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.

2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ülkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.

Madde 15

1. Herkesin bir yurttaşlığa hakkı vardır.

2. Hiç kimse keyfi olarak yurttaşlığından veya yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun bırakılamaz.

Madde 16

1. Yetişkin her erkeğin ve kadının, ırk, yurttaşlık veya din bakımlarından herhangi bir kısıtlamaya uğramaksızın evlenme ve aile kurmaya hakkı vardır.

2. Evlenme sözleşmesi, ancak evleneceklerin özgür ve tam iradeleriyle yapılır.

3. Aile, toplumun, doğal ve temel unsurudur, toplum ve devlet tarafından korunur.

Madde 17

1. Herkesin tek başına veya başkalarıyla ortaklaşa mülkiyet hakkı vardır.
2. Hiç kimse keyfi olarak mülkiyetinden yoksun bırakılamaz.

Madde 18- Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğüne hakkı vardır.

Bu hak, din veya topluca, açık olarak ya da özel biçimde öğrenim, uygulama, ibadet ve dinsel törenlerle açığa vurma özgürlüğünü içerir.

Madde 19- Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.

Madde 20

1. Herkesin silahsız ve saldırısız toplanma, dernek kurma ve derneğe katılma özgürlüğü vardır.
2. Hiç kimse bir derneğe girmeye zorlanamaz.

Madde 21

1. Herkes, doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığı ile ülkesinin yönetimine katılma hakkına sahiptir.
2. Herkesin ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkı vardır.

3. Halkın iradesi hükümet otoritesinin temelidir. Bu irade, gizli veya serbestliği sağlayacak benzeri bir yöntemle genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak ve belirli aralıklarla tekrarlanacak dürüst seçimlerle belirlenir.

Madde 22- Herkesin, toplumun bir üyesi olarak, sosyal güvenliğe hakkı vardır. Ulusal çabalarla ve uluslararası işbirliği yoluyla ve her devletin örgütlenmesine ve kaynaklarına göre, herkes onur ve kişiliğinin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.

Madde 23

1. Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır.

2. Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır.

3. Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.

4. Herkesin çıkarını korumak için sendika kurma veya sendikaya üye olma hakkı vardır.

Madde 24- Herkesin dinlenmeye, eğlenmeye, özellikle çalışma süresinin makul ölçüde sınırlandırılmasına ve belirli dönemlerde ücretli izne çıkmaya hakkı vardır.

Madde 25

1. Herkesin kendisinin ve ailesinin sağlık ve refahı için beslenme, giyim, konut ve tıbbi bakım hakkı vardır. Herkes, işsizlik, hastalık, sakatlık, dulluk, yaşlılık ve kendi

iradesi dışındaki koşullardan doğan geçim sıkıntısı durumunda güvenlik hakkına sahiptir.

2. Anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar.

Madde 26

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.

2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

3. Çocuklara verilecek eğitimin türünü seçmek, öncelikle ana ve babanın hakkıdır.

Madde 27

1. Herkes toplumun kültürel yaşamına serbestçe katılma, güzel sanatlardan yararlanma, bilimsel gelişmeye katılma ve bundan yararlanma hakkına sahiptir.

2. Herkesin yaratıcısı olduğu bilim, edebiyat ve sanat ürünlerinden doğan maddi ve manevi çıkarlarının korunmasına hakkı vardır.

Madde 28

Herkesin bu Bildirgede öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.

Madde 29

1. Herkesin, kişiliğinin serbestçe ve tam gelişmesine olanak veren topluma karşı ödevleri vardır.

2. Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken, başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur.

3. Bu hak ve özgürlükler hiçbir koşulda Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı olarak kullanılamaz.

Madde 30- Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz.

ÖZGEÇMİŞ

Adı	: Nadir
Soyadı	: BAŞTÜRK
Doğum Yeri ve Yılı	: Balıkesir / 10.09. 1986
İlköğretim	: Ece Amca İlköğretim Okulu / 2001
Ortaöğretim	: Adnan Menderes Lisesi / 2004
Lisans	: Atatürk Üniversitesi / 2008
Yüksek Lisans	: Atatürk Üniversitesi / 2011
Ana Bilim Dalı	: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Dili	: İngilizce
Çalışma Hayatı	: Selçuk Üniversitesi /Araş. Gör. / 2011-Halen